Сенбі, 2 ақпан, 2008 жыл — 90-жыл — Жетісу — e-mail: Jetisu2002@mail.ru

ҚҰТТЫҚТАЙМЫЗ!

Райымбек ауданы Нарынкол селосының тұрғыны анамыз АЛИМОВА Мариям-хан 2 ақпанда 70 жасқа толып отыр.

Жан-жағына шапағат нұрын шашып, жанұяның барлық шаруаларын тындырып, байсалды, сабырлы, байотты мінезімен жоғары адамгершілік, ізгілікке толы пейілінен танбайтын, ұрпақтарының ансаған армандарының орындалуына қамқорлық жасап, келешегіне деңгәл жол ашуға ұмтылған анамызға біз әрқашан да үлкен құрметпен қараймыз.

Бұл күнде 72 жасқа толып отырған аскар таудай ақылшы, ел-жұртының қадірлі, ҚР халық агарту ісінің озық қызметкері, Райымбек ауданының «Құрметті азаматы» әкеміз КЕҢЕСБАЕВ Мәлікпен 50 жыл отау құрып, бір шаңырақ астында ғұмыр кешіп келеді. Өздері 2 ұл, 6 қыз тәрбиелеп өсірген еңбек ардагері. Зейнеткерлік демалыста.

Әке-шешелеріңдің денсаулықтары мықты, ортамызда ақылшы болып, ұзақ өмір сүре берулеріне тілектеспіз:

Жетіске келді, міне, жасыңыз да,
Денсаулық, бақыт берсін басыңызға.
Елу жыл жанұя боп, отау құрған,
Әкеміз мәңгі жүрсін қасыңызда.
Ұл-қызың бар өсірген, әлпештеген,
Тәрбиелік көрсетпедің ешқашан.
Қондырдың ұзды ұяға, қызды қияға,
Ел-жұртың еңбегіңді дәріптеген.

ІЗГІ ТІЛЕКПЕН: ұл-қыздары, күйеу балалары, немерелері.

"Шипагер" емханасының бас дәрігері, жоғары категориялы дәрігер АСЫЛХАНОВ Бақытжан Сыдықұлын мерейлі 60 жасқа толуымен шын жүректен құттықтаймыз!

Адам жанының арашашысы, өз ісінің кәсіби шебері, білімділік пен біліктілікті бойына дарытқан, байсалды, елге сыйлы, достарына құрметті азаматқа тек қана жақсылықтар тілеймін, өмірдің қиындығы мен қызығын тең бөліскен, айдай көретін асыл жарының сүйіктісі, балаларына аскар таудай әке, тұздей жайқап өсіп келе жатқан немерелерінің сүйікті атасы болып отыр.

Қадірлі Бәке! Мерейтойың құтты болып, жалғасын таба берсін. Отбасына амандық, құт-береке, қажымас қайрат, шуақты күнгі, жемісті еңбек, өрісті ұрпақ, бақытты ғұмыр болсын. Қуанышқа қуаныш жете бер. Алдағы уақытта алар асуларың биіктей берсін демекпіз.

Құтты болсын, ағл құдә, *Адамдарға әлі де*
Мерейжасың – алтысың. *Мейір құрын төге бер.*
Тек қуаныш сыйласын, *Алтыс дегең көп емес,*
Өмірдегі таң-түсің. *Тоқсан, жүзге келе бер.*

Абыройың асқақтап,
Мерейжасқа жүк артып.
Аман-есен жүргейсің
Бәріміздің қуанып.

АК ТІЛЕКПЕН: күйеуі – Өмірбай, құдағы – Акмарал.

Астанада тұратын бірімізге бауыр, бірімізге күйеу, ал енді біреуімізге бажа, профессор, бірнеше ғылыми кітаптардың авторы Қаппагамбет ЕЛЕМЕСҰЛЫ осы 2008 жылдың 8 ақпанында 70 жасқа толады.

Біз Көбекеңе шын жүрегіміздең ұзақ өмір, зор бақыт, мөлдір махаббат тілей отырып, мына өлең жолдарын арнаймыз. Қабыл ал Көбеке!

Туысқаның ақпан айы сәтті күн,
Біледі біз көңілінің пәктігін.
Құтты болсын туған күнің Көбеке,
Құтты болсын қуаныш пен шаттығың!
Сегізінші жұлдызында ақпанның,
Қыдыр бабаң алдына кеп қақпаның
Бата берген саған сонда-ақ арайлап,
Атың келе жатқанында ақ таңның.
Сол батасы қабыл болып атаңның
Академик, ғазым, доктор атандың.
Жетпіс жастан жүзге дейін еліңе
Еңбек етіп, тағы да бір бата алғын!

ҚҰТТЫҚТАУШЫЛАР: Мәді – Әлі, Есей – Қаншай, Анаш, Рахметолла – Алтын.

Талдықорған қаласында тұратын ағаулы қарындасымыз АЛИЯСАРОВА Шолпан ақпанның 2 жұлдызында алпыс атты белеске шығып отыр.

Біздер, бауырлары, қарындасымыздың туған күнімен құттықтай отырып үлкен денсаулық, адами бақыт, ұзақ өмір тілейміз.

Ұлынды ұяға, қызынды қияға қондырып, немерелерінің қызығын көре бер!

ҚҰТТЫҚТАУШЫЛАР: Алпысбаевтар әулеті.

Алла тағала адам баласын жаратқанда оның қадірі мен қасиетіне орай жер бетінен өзіндік енші бөлген. Біздің ата-бабаларымыздың мандайына осы шұрайлы даланы берген екен. Алайда, атажұрттан бір тасырға жұмыс алыста өмірін өткізген әулетіміздің тарихи қоныстағы алғашқы аппақ гүлі болып сен өмірге келдің АНДАС Ажар Қажетқызы. Міне, бүгін екі жасқа толдың. Біздің де жаңа болашағымызға екі жыл деген сөз.

Өтті қанша жылдар жылжып,
Шықты қанша күн күліп.
Кетті қанша ой толғандырып,
Толқынымен тұңғиық.
Еркін елдің ұланысың,
Бақыттымын қашан да мен.
Сен өмірге келмегенде,
"Әке" болып аталмас ем.
Күндер артқан айлптарды,
Тың ойлармен қолға алып.
Біз жазбаған тарихтарды,
Сен жазасың толған анық.
Тұлға болып сүйікті елге,
Жаңа буын ұйытқысың.
Біз шықпаған биіктерге,
Сен шығуға тиістісің.

ҚҰТТЫҚТАУШЫЛАР: әкең – Қажет Андас, шешең – Андас Нұргүл Әбдуалиқызы, аға – Елшат Андас.

Өз-өз маржан

"Жетісудың" этнографиялық-танымдық бөлімі

...ДЕГЕН ЕКЕН!

ФОРМАЛИСТ ЕМЕС ҚОЙ...

Жаңадан молда болған бір замандастарымыз бір жиында "әйтуге болмайды, бұйтуге болмайды", — деп тақуасынып, жұртқа мән үйрете беріпті.

Сонда Баянғали:

— Алла тағала формалист емес қой, ұсақ-түйекті есептемей, адамның шын ниетіне қарайтын шығар, — деген екен.

СЕНІҢ АТЫҢ ТӘТІ ҚЫЗ

Кіші жүздегі ақын қыздардың бірі – Тәті қыз тойжиында, айтыстарда ақындардың біразын жеңіп жүрген. Осы хабар қостанайлық Өскеге ақынның құлағына шалынады да, бір кездерде қыздың ауылына келе қалады. Ақын қыз Өскеге түскен үйге шақыртпай-ақ кіріп келіп, жантайып жатқан Өскеақынның жас шамасын да байқап қалса керек, оны ығыстырмақ ойымен өлеңді бастай жөнелген екен:

Менің атым Тәті қыз,
Басқалардың аты қыз.
Өскеге келді деген соң
Ынтық болып келіп едім.
Мыжырайған шал екенсіз,
Атыңыз ақын демесем
Сөнгендей екен отыңыз,
Жатыңыз шал, жатыңыз, –

деп, шығып бара жатқан Тәті қызға Өскеге басын көтеріп алып:

Рас, сенің атың Тәті қыз,
Басқалардың аты қыз.
Жаныма келіп жатыңыз,
Қызыққа әбден батыңыз.
Жастарға жайдақтата бергенше
Шалдан да бір дәм татыңыз, –

дегенде ақын қыз сөзден тосылып қалыпты. Әдет бойынша ақынға ат-шапан сыйлаған екен.

ДАНАЛЫҚ

Тура биде туған жоқ,
Туғанды биде иман жоқ.

Туғанына бұрғаны,
Биді Құдай ұрғаны.

Ханға – хандық, биге – билік.

Бидің қылаң болса, елдің ылаң болады.

Би екеу болса, дау төртеу болады.

Биі көп елді дау аралайды,
Дауы көп елді жау аралайды.

Әділ би халық үшін,
Залым би құлқын үшін.

Біріктіріп айтса, бидікі жөн,
Құрастырып айтса, құлдыкі жөн.

Әулекі би ат үстінен билік айтар.

Көп сөйлейді залым би,
Аз сөйлейді әділ би.

Би болмасаң болма,
Би түсетін үй бол.

Шын би сөзіне бағады,
Сұм би көзіне бағады.

Жаман би дауда алдырады.

Білігі барда кінелі ауыз,
Білігі кеткенде күйелі ауыз.

Халқы жаманның биі азады,
Қатыны жаманның үйі азады.

Өзі жаман туған шешесінен көреді,
Дау айта алмаған төрешіден көреді.

Шеберден олжа, шешеннен сауға.

САРАҢ МОЛДА

Шернияз жолдастарымен бір молданың үйіне тап болып, қонуға рұқсат сұрайды. Молда қондырмайды.

Жолаушылар жалғас үйдің біріне барып қонады. Үй иесі шамасы келгенше жолаушыларды қонақ етеді, құрметтейді. Көрші молданы да қонақтармен бірге болуға шақырады. Молда келеді. Сонда Шернияз молдаға былай деген екен:

Алыр-ай, манағы молда сен бе едің,
Қалай келдің елбеңдеп?
Кетіп едім "Шайтан, сені көрмен" деп.
Құдайдың өзін қызғанып,
Жүр ме едің шайтан елмен деп.
Қонақтық саған не керек,
Құранның тамақ болса егер
Жұта бермей шеңгелдеп?!

Жек көруші ем

Ауылдас бай-дың бордақы сойғызып жатқанының үстінен шыққан ақын сыбаға сұрайды. Анау қиналып бермейді. Сонда Майлы:

Бермесең бермей-ақ қой бұл етіңді,
Теңгеге тең тартылған қу етіңді.
Әкеңді іште жатып жалмап қойған
Бұрыннан жек көруші ем шетіңді, –

деп, кетіп қалыпты.

Ұлылардан ұлағат

Балаларға адамгершілік тәрбие беру түгелдей жақсы үлгі-өнеге көрсетуге келіп саяды.

* * *

Баланың жасы – сендіруге орайлы жас. Сондықтан да тәрбиедегі ең басты нәрсе – балаға әсер ететін сенімдерді таңдай білу.

Л. ТОЛСТОЙ.

Жемісті тәрбиенің сыры – шәкіртке құрметпен қарауда.

Р. ЭМЕРСОН.

Ақы беріп тыңдатқан
Сөз көкейге қонар ма?
Құлағын сатқан тәңір аткан
Ондырар ма, онар ма?

* * *

Ойланып алмақ – сабыр сол.

АБАЙ.

Зарыққан сағатыңды ұмытсаң да, одан алған сабағыңды ұмытпа.

С. ГЕСНЕР.

Ешкімді сыртынан жамандама, тіпті қара жердің өзі де оған жеткізуі мүмкін.

Қажы РАХЫМ.

Нашар тәрбие алған адам өжеттікті – дөрекілікке, білімділікті – тақуашылдыққа, тапқырлықты – қылжақбастыққа, кеңпейілділікті – жарамсақтыққа айналдырады.

Д. ЛОКК.

Күнінді кірбіңсіз өткізіп, алаңсыз ұйықтайтындай пайдалы ғұмыр кешсең, армансыз-ақ көз жұмуыңа болады.

Леонардо да ВИНЧИ.

Бата

Жас келіннің қонған жері,
Құтты қоныс, тұғыр болсын.
Біреуі шал, бірі кемпір —
Қосағарған ғұмыр болсын!
Балаңанмен, балақанмен,
Бесік іші жыбыр болсын.
Құлын-тайдың асырымен,
Оттың басы дүбір болсын.
Кәрі құтып, бала бағып,
Мол қызықтан ығыр болсын.
Кәрілерге мейірімді,
Көлінде ге әдеп болсын!
Ата құт, ана бағу,
Ата жолы әдет болсын!

АДАМҒА ЖАН ТЫНЫШТЫҒЫ КЕРЕК

Жан күйзелісіне ұшырап, қиналған сәтте психолог-дәрігер іздейтініміз бар. Ал психологтар ақыл-кенес айтқанмен, адамның мінез-құлқын, көзқарасын өзгертіп жібере алмайды, ол мүмкін де емес. Ал, әйел адамдарды жасы ұлғайған сайын түрлі ауруын шектейтіні анық. Біздің дәрігерлер миома, мастопатия екенін білсе, бірден пышағын жалаңдатып, операцияға жатқызуға дайын тұрады. Осы сауал төңірегінде жауап іздеп, гомеопат – дәрігер Әсем Оразбекқызымен жолығып, әңгімелесіп қайтқан едік.

– Сіз әйел адамдарда жиі кездесетін миома, мастопатия сынды ауруларды операциясыз-ақ емдеуге болады деп санайсыз ба?

– Операция – ең соңғы амал. Ол ауруын салдарын ғана емдейді. Оның ошағы сөндірілмегендіктен күндердің күнінде адамның басқа жерінен жарып шығуы мүмкін. Мысалы, миоманы алып тастасақ, оның ошағы ағзаны бойлап, алқымнан ісік болып шығады, ал оны кестірсек миға қарай бет алады. Операцияға жүгіне берсек, әйелдердің бірде-бір мүшесі болмайтын жағдайға жетеміз де, олар бала көтеру мүмкіндігінен айырылады. Бұл – қазақтың болашағына балта шабумен бірдей. Біздің ата-бабаларымыз әйел – аналарымызды операциясыз-ақ емдеген. Менің ойымша, қазақ халқының медицинасы гомеопатияға негізделген. Әрине, оны ғылыми тілде "Бұл – гомеопатия" деп айтпаған ғой. Сондықтан дәстүрлі медицинаға балама ретінде гомеопатияны қолдану керек.

– Ағия, гомеопатиялық емдеу барлық жағынан пайдалы демексіз ғой?

– Көптеген әйелдер ағзасындағы бір ғана түйткіл – гормоналдық дисбалансты түзеу үшін бір мезгілде бірнеше дәрігерге емделеді. Айтар болсақ, эндокринологқа, маммологқа, гинекологқа қаралуға мәжбүр болады. Ал дисбаланстың нәтижесінде бойда болған барлық ауруларды гомеопатиялық тәсілмен емдеп жазу тұк те қиын емес. Білесіз бе, бүтінгі ғылыми-техникалық прогресс заманында бүкіл әлемде халықтың денсаулығы күрт нашарлап кетті. Мұны ерте түсінген Америка, Европа тұрғындарының көпшілігі қымбат болса да, гомеопатиялық тәсілмен емделеді.

– Гомеопатиялық түйіршіктердің құрамында не бар?

– Оның құрамы табиғаттағы минералдардан, өсімдік, жан-жануарлардан алынған ешқандай қоспасы жоқ табиғи заттардан тұрады. Мысалы, жатыр жолында 10 сантиметрдей кистасы бар әйелді "Апис" атты гомеопатиялық дәрімен жазып жібердім.

– Сіз емделген адамның денсаулығының түзелетініне кепілдік бере аласыз ба?

– Гомеопатиямен барлық ауру емделеді деп кепілдік бере алмаймын. Құранда былай деп жазылған: "Алла тағала қалаған пендесіне қалаған ауруды жібереді. Тек бір ғана аурудың емі жоқ. Ол – кәрілік". Яғни, СПИД, рак, киста, мастопатия, зоб, қай-қайсысының емі бар. Олардың шипасы – Алладан. Барлық білім-ғылымның атасы – Ислам діні. Сондықтан да дін мен ғылым бір-біріне қарама-қайшы емес. Менің тәжірибемде үш рет сәулеге түскен онкологиялық ауру науқастар да болды. Солардың туыстарының бірі: "Дәрігер, мына науқасқа көмектесіңізші, ең болмаса дәрініздің беріңізші, сізге ешқандай жауапкершілік артпаймыз", – деп маған келді. Бұл әлгі кісінің ең соңғы үміт-тілегі болған соң науқасты емдеп көрейін деген үйгарымға келдім. Бір аяғы көрде жатқан сол адам сауығып кетті. Ал, "Қазір-ақ жазып жіберемін" деп өзім сенің тұрып науқас адамды жаза алмадым. Кез-келген аурудың шипасы – Алладан, біз – тек қана себепші екенбіз.

– Өз тәжірибеңізге сүйенгенде бұл емдеу амалының адамның мінез-құлқына қатысы бар ма?

– Гомеопатия "уды у қайтарады" деген тәсілге негізделген. Адамның мінез-құлқы, өмірге көзқарасы денсаулығына тікелей әсер етеді. Мысалы, маған отыз алты жастар шамасындағы әлі үйленбеген жігіт келіп ем қабылдады. Науқастың ауру тарихын зерттеп қарасам, қыз-қыркыңа қызығуды әдетке айналдырған сері болып шықты. Мұндай мінезді адамдар гомеопатия ғылымында минералдар әлеміне жататын болғайдықтан тиісті дәрісін беріп едім. Жігіт үш айдан кейін сауығып кетті. Халқымыздың: " Жаны сау болсын – тәні сау" деп бекерге айтпағанын осыдан-ақ білесің. Жан тыныштығы болмай дөннің сауығы болмайды. Ең басты ем – иманды лық, жан мен жүрек тыныштығы.

– Әңгімеңізге рахмет.

Әңгімелескен Ажар АНДАС.

Үлгіреген гүлдеймін,
Оңыншықпен бірдеймін.
Әлі-ақ үлкен болам деп
Үміт отын үрлеймін.

Фотоэтюдті түсірген: РИШАТ.

МЕНШІК ИЕСІ: Алматы облыстық "Жетісу" газеті шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны. ҚҰРЫЛТАЙШЫ: Алматы облысының әкімі

Бас редактор Жақыпжан НҰРҒОЖАЕВ

ГАЗЕТ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ, АҚПАРАТ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМ МИНИСТЕЛІГІНДЕ 2002 ЖЫЛҒЫ 16 ҚАЗАНДА ТІРКЕЛІП, №3322-Г КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН.

БІЗДІҢ МЕКЕНЖАЙЫМЫЗ: Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, 2-қабат

Жетісу

e-mail:Jetisu2002@mail.ru

"Жетісу" газетінің компьютер орталығында терілді, беттеледі.
Газет аптасына үш рет — сейсенбі, бейсенбі, сенбі күндері шығады.
Суреттердің сапасы үшін редакция жауап береді.

Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.
Алты машинкелік беттен асатын материалдар қабылданбайды.
Жарнама мен хабарландырулардың мәлмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үйде, "Алматы — Болашақ" ЖАҚ филиалы "Офсет" баспаханасында басылады.
М. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
П. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Кезекші редактор: Н. ӘЛДІБАЕВ.

КӨЛЕМІ — 2 баспа табақ. ТАПСЫРЫС — 219. ТАРАЛЫМЫ — 36790. ИНДЕКСІ — 65469.

Қабылдау бөлмесі және факс — 24-37-11, байланыс телефондары: бас редактордың орынбасарлары — 21-01-90, 24-33-02, жауапты хатшы — 24-38-16, экономика және аулшаруашылығы бөлімі — 24-34-06, саясат және парасат бөлімі — 24-30-57, ұлық және әлеуметтік мәселелер бөлімі — 24-32-43, білім, ғылым және спорт бөлімі — 21-21-55, заң және ақпарат бөлімі — 24-29-82, мәдениет және әдебиет бөлімі — 24-36-07, есеп-қисап бөлімі — 24-35-28. Алматы қаласындағы тілшілер қосыны — 79-13-37 (факс), 79-13-86, 79-36-43. Меншікті тілшілердің аудандардағы телефондары: Үшаралда — 2-12-57, Панфиловта — 5-12-21, Райымбекте — 2-22-05, Іледе — 2-19-33. Газет табыс етілмесе — 72-59-01 телефонымен хабарласу керек.

БАТЫРЖАН ОҢҒАРОВ ҚАЗАҚТЫҢ БІРТУАР ҰЛДАРЫНЫҢ БІРЕГЕЙІ ЕДІ. ТАЛАПТЫ ЖАСТЫҢ БОЙЫНДАҒЫ АЛҒЫРЛЫҚ, БІЛІМГЕ ДЕГЕН ҚҰШТАРЛЫҚ ТАЙ КҮНІНЕН ТАНЫЛДЫ.ИНСТИТУТ ҚАБЫРҒАСЫНДА-АҚ ЕРЕН ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІМЕН ЕРЕКШЕЛЕНГЕН ОЛ ҚЫЗМЕТКЕ БЕЛСЕНЕ АРАЛАСТЫ.

e-mail: Jetisu2002@mail.ru Жетісу 90 Сенбі, 31 мамыр, 2008 жыл

Бағлан еді, Батыржан, байтақ еді...

Өз елі өз ерлерін ескермесе,
Ел тегі қайдан алсын кемеңгерді.
І. ЖАНСҮГІРОВ.

Батыржан Оңғаров қазақтың біртуар ұлдарының бірегейі еді. Талапты жастың бойындағы алғырлық, білімге деген құштарлық тай күнінен танылды.Институт қабырғасында-ақ ерен ұйымдастырушылық қабілетімен ерекшеленген ол қызметке белсене араласты. Ал ұзақтың бегалрында облыстық комсомол ұйымының бірінші хатшылығын сайланы, талантты қайраткерлердің көрсетті. Соң тұлғалы тар кезеңдерде шектелген жастар рухын асқақтатып, елдік тегеурінінің тоқайлық үлгісі жолында сапалуда тер төкті, өнеге болды. Елмен тәуелсіздік алған кезеңдің бласқ сибина тұрағ дөнгелегі өзінің қымметі құлшыс келіп сермей өткірды. сөзінің тыңысы шықын. Соң себебін де - өмірдің ерге кетіп бомдырмаңдық құрметіне жыр мұнайдасының ұйымдастырмұлы оте құштарлық шұрық ден есептейміз.

Елімізге еселі әйгілі, талантты ақын, Қазақстан Жазушылар одағының «Қазығұрт Медиа» АҚ бас директоры Жанбірбек Әшімхан торғынақ отаған қызмандар алқасы мүшелерін келіп түсіпті. 30 сәуірді жаз-жақтың сәрсіпіл сілдің. Мүшәйра шартында қорсеттеленіпті. Батыржан Оңғаровтың қолге ұмұрлардың тыңдырған тәуелді ісін, ұстаздамымы мен сәуледі рухын. Бәйм-бәйгі мен парасат-пайымын, ел мен жерге деген шексіз махаббатын, күні бүгінге дейін ел-жұртын жадында өшпей келе жатқын жарқын бейнесін ерекше пеміжінің қасиетті тұлғаға болуге, көркем де келісті өрнек салуға ықпалын жамар ауадырақ.

«Жүлдегерлер жүйрік бір өлеңе қарай шабатыны демекші, үміткерлердің мәределі керемінің ерекше болатындығы тәбіғи дүние.Мұндай ұлағатты жыр мүшәйрелерінің дәстүрі кәнеде де сөз жоқ. ұйымдастырылатындығы рас.Осы ретте айтылмақ, шамадан бергіреп тақырыптың шеңі мен мақтырын шуақ іздесің, тер төкпе, сұлу пәнмендік келбетіне кірбеңі түсірмеуге асқан жауапкершілікпен қарап дегей отыпты.

Сергіжан ҚАЖІ,
Қазақтар ақасы тәрағасының орынбасары, Қазақстан Жазушылар одағының әдебі кеңесшісі, ақын.

Бас жүлде
Әміре ӘРІП

ҚЫРАН-ГҰМЫР

Армандадым,
Қырандың, айтқ алып б
Ақын ұшқ қанып ед
Жылдар өтер жылыс
Ай қорғалап,
Батырғанның сөз тар

Балғын есілең байқа
Тұла бойда
Керегеге хан ақылы
Сәбағанда үлгілеп гұ
Бүршік атқай бейнам

Тұлпар бір ма,
Тұлпы қайрылғанда,
Сұңқар бір ма, қонғы
Қара жолда хан жұрт
Қайдан ғана таң берд

Бағлан еді,
Батыржан, байтақ еді,
Жастар өлеңі жалқынды айта жолдл.
Серіктесей сеніп ал дара бөлдең,
Зымырандай ғарышқа тарта берді.

Жоғзау айтты жас төлең,
Тағыл ғалам,
Бір тұлға өлеңдей тасырда адам.
Қойны сұмқ қорғасын – комиғай сол,
Топырақ та жүлдыз жасырмағын.

Сағым көрем алыстан, сағым көрем,
Сарзамұрғын бауырмал,
Бағлан дер ем,
Сыр жадырмас сан мәрте сынықтарда,
Слұлт бұзар сөрт тұлып, сары жебем!

Кербез елім кемелім,
Көркем елім,
Ойлап кетсем – пайғаға өртенемін.
Алмас кымыз.
Көкбайрақ,Жанған жұлдыз,
Келтірмелік сокпаңдағы көкеме мен!

Мұңалды мәрі басқа мұнар тауып,
Шіліңде де шын басқы қырау жауып.
Шырай бермес тамшыға,
Дарымға за,
Сынарындай сымбатты тұмар тау бар.

Сағынады елдегі боз,
Мінезы қыр,
Алмаңда талайтар сый алып жүр.
Арыңдап сөз кетсе де жалт, тасық,
Өзің сағған арнаға құқын бір.

Қара жердің болса да құлақтары,
Үн қосадм Алғабас бұлақтары
Азат елде ажарлы айналып бар,
Жүргем жерін,
Жомарттық, жұмақ бәрі.

Кигіме оралады көктей бір үн,
Ұғынғам –
Рухым маңғі көктейтінін.
Қашан мен қара таска арнау жазғым,
Балғын соң Өзіңнге ақ өтінішпін!

Бірінші орын
Ахмет КЕНДІРБЕК

Арысы еді арға біткен алаштың

(Реквием)

Жігерлі еді қанаттулай атылған,
Алмайтұғын тоғты жерге батырған.
Тірегі еді халқындағы жастардың,
Жүрегі еді Батыржан!

Тұла бойы тұлғы тұрған ақылдан,
Жасы көрге мәңгілікке шақырған.
Өмірсіз еді ойсыз-қырсыз өтпеген,
Қолбасы еді Батыржан!

Жыр қалаған сөзсіз батырған,
Ауыс сөз арна мәнсіз ақылман.
Ағыны еді рухани дүниенің,
Қалығы еді Батыржан!

Болдағанын кез жағында қалыпдан,
Ел-жұрты есенгірей аң ұрған.

Бақлы еді арулықты аймақтың,
Дарасы еді Батыржан!

Асыл берін алмастан за жақынын,
Жақтаз сөмі жатыр дала, жатыр мың.
Арысы еді арға біткен алаштың,
Барысы еді Батыржан!

Өмір-тегіз толқындарын сапырған,
Тағдыр-кеме дауыл соғып жайырған.
Жылай елін, еске алады бүгіндер,
Құлагерім Батыржан!

Жас болса да, бас та болдм ақылман,
Алмасы айтып шетей Құран-қатымнан
...Бесотыс бітсе шұнақ деп тұрам,
Есіміне бас жетін Батырған!
Қасиетім Батыржан!

Батыржанның ұлы Амандос пен зайыбы Тұрсынхан ОҢҒАРОВА.

Жүрегі жомарт, жаны ізгі

Шағындай тауы жерг бар,
Қоңасы құтты ел бар.
Өзіңсіз қандай бақытты,
Батырған сыңды ері бар.

Кезбеті айдай ұл тұып,
Кидігін кесіп, кір жуып.
Шаттанып жатты айналы,
Тербелді жолда гүл тұлып.

Еменедай берік құлдағы,
Той жасап ауыл құрдағы.
Сөйлағаң еді Тәңір де,
Бозшаның ерен тұлғағы.

Жігері сұлай тасығаң,
Өрледі ерге жас ұлан.
Азамат болды ер жетіп,
Халқына жаны ашығаң.

Сатылап өсіп тұғырға,
Сүйсіндің мақтаныштарға.
Мінезде жайнат тұрағың,
Зейінің сезімін тұнығы.

Шаңғат-мейір тарқатып,
Ағатын көпті қарқатып.
Жанарың жайнат тұрағың,
Мінгендей тұлпар жарқатып.

Отаның сүйіп дәлмен,
Дарқатып жігер ұмменен.

Дастұр мен салтын ұстанып,
Ағатын қуат тілінен.

Сәйгүлік аттай бұлқынып,
Сақсырмай камшы ұмтылып.
Сыр тұлып көрік кездағы,
Бүркендің сезімен жұлқынып.

Жүрегі жомарт, жаны ізгі,
Өтейтін адал парызды.
Ота де өткір, қайсар ед,
Тас жарған шынар тәрізді.

Түйнала шешіп күрделі,
Ұмтылға жүрек ілтері,
Қалқыл ағып жұлдызай,
Түсіріп кез болмады.

Желкілдеп алтын айдары,
Күзетіп күлдей жайдары.
Ексесі бітік ор ұлып,
Ұлықтар мақтап айналы.

Сатылап өсіп тұғырға,
Сүйсіндің мақтаныштарға.
Мінезде жайнат тұрағың,
Зейінің сезімін тұнығы.

Құмарта құлшы күн жұрып,
Қақысқтай қарық қыр гүлін.
Батырған жүрек тәрізді,
Халқымен бірге жұр бүгін.

Үшінші орын
Әлия ЫСҚАБАЙ

ІЗДЕЙДІ СЫҢҒЫР КӨКСУЫН

Жетпу жеті тыңдасын,
Жиырсын сене жыртысын
Тыңсының шекесі ғонғырдан,
Тым ерте кетіпті, құрдасым!

Жұлдызы жарық ұлан ең,
Шынға бір біткен шынар ең,
Барына сене қазақтың,
Сағыза алмадың мына әлем.

Ел дағаң, тұғын жер дағаң,
Терекөлен тербер жерделі ең,
Арыңдай бізге әрлеген,
Ағаның үлгі өрнек ең!

Желбіреп шақта Көк туың,
Ғайыптан тайып өтті ұлы,
Жоқтайды бүгін Алғабас,
Іздейді сынғыр Көксуын.

Ұлқынең сезің тыңдадың,
Талабың жастың шыңдадың.
Бағындың білгем айналған,
«Батыржан!» деді ұлдарың.

Ескелді, Балғың, ұрғағы –
Суырылып сөзған сұңқары,
Өлеңін өлдің шығар ма,
Жағаттың сендегі ынғыр.

Екінші орын
Разбек САГИД-УАНАС

Гүл өспейді той тақырдан,
Айнадың текті дағанын.
Ардақтап асыл бейнеңді,
Еске алдық, міне, Батыржан!

Алтынған артық нәрсе бар,
Артынан іздер қалған бар,
Өзіңдей өрен әлмейді,
Жұлдызы әркез жарқырар!

Өлімен бәп келіке енеген,
Ерім дәп өзің өлеген,
Елуге бүгін келер ең!
Сен бізге өте керек ең.
Өттең!..

Жер бесік

Жер бесікке бозінерін шүбесіз,
Қайда, қашан?
Оқпан шүтіп тұнықты,
Бойзан-бойлап өсеуі де, сынсыз.
Періштезер бар ма аранда құқасы,
Пейшаге орнын дер ме екенсіз мына Сіз!?

Өткізерде кемел жасқа келе алмай,
Көшкелдерді елше есеп бере алмай.
Тағдырының жазмышын және алмай,
Оқпаларында тілдер жоқ алдамқан,
Келең қырғын, сандық, сарбаз.. ой, Алла-ай!

Тал бесікте тербелгені келе ед,
Ой бесіктен адемі дүеп еседі.
Жігіт ед бір мың жоқ көшелі,
Тұрық ед: ермегін ез өсеті,
...Қапшада жол кесті ажал-пәсері.

Қапызмыста ажал құлақ апқанда,
Қара шығыс қара тәнбе басқанда.
Кезделіпен ағұлқан-сәуле қашқанда,
Төлеңгейдің алты қалды іздеген,
Жазғы оның қалалы ма асқанға?

Аспан-гұмыр пешенеге жазғаны,
Күні кешеп, қатарластан озғаны.
Ілім-білім жолы терең қазғаны,
Алыдағыдай қара басы – өз қолы,
Мәңгелерде ез-жұртым деп мақтады.

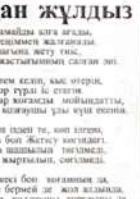
Асқантаудай бұлқ ап ермекпе,
Жастар қошқы бұ ен көкеп самғалы
Ғаңғ, Сәттар жолы ғаға жалғалы,
Ақылдағы мәңгі шақтай тақтағы,
Мінезінің жоқ қ ғы, жалғаны,
Жалғанда да сәпсіз ғетін қалғаны

Талдан өткен бе ғы бар, Батырған.
Ақылмаған ғ ғы бар, Батырған.
Ақ гұмырда не ғы бар, Батырған,
Сөздей жандың ғ ғу да қанат,
Жүректерде ес ғы бар, Батырған!

Екінші орын
Жомарт ИГІМАН

Ынталандыру
Сағидолла ҚҰТАЕВ

Аққан жұлдыз

Уақыт тоқтамайды ілгі алғы,
Бүтінше өртенімсіз жалғасын.
Үрпағы құлағына жету тіпс,
Өткен күн жастығымның сағын зің.

Сезінің көктем келіп, қыс өтерін,
Түре білін әр түрлі іс сәтін.
Батырғандар жоғалды мәңгілікпен,
Жастарын қалпында ұлы күн өтпеңіз.

Өмірдің кез іденгі те, кез өтпен,
Бір жұлдыз бол Жастау көгіндегі
Құйыла да шашылып төгілмей,
Қимыда да жырғылып, сөгілмей.

Ерекеті, сөрекеті бол жоғалмын да,
Ешкімге де бермей де жол алмайда,
Ел-жұртына қолдаулы, қорғаулы ла,
Ал жастарға қамқорлы болғ алам да.

Өткерің қалқ қайта толығарда,
Адалғы жақсы күнге жолығарда.
Орда бұза адалы той отыңызда,
Тауға тұлға, толқынға болсы зарда.

Қоғамда өзгертілгенде алғаш ойы,
Өзінді жеткізді алға сенім.
Ұлтымның үлгілеуі қоғ болғы,
Кешегі Жамбекпен жалғасын елім.

Көтерген ынғаның жатқ белін,
Тербеген жүректінен Отаң, елін.
Кешегі Ғаниларын жалғасы елім,
Бүгінгі заманының Шоқаны елім.

Жүрекке жақын, ой бол тамағын ла,
Қуат ал жастық жігер самғағын.
Жаңа белік терең шығармалы,
Ку тағлар айырлы той қалағымның.

Ел бізді жақсынан-ақ өтегізді,
Қадірлеп ол жүрегінен жетіп бізді.
Отыңызда-ақ жүрегің мәңгілдеттың,
Көрнекті тұлға осы ішінізді.

Бетегелі белдің де жол қарының,
Ақыл, ойлар бойына тоғырысын.
Дабысы тауының биіктігі,
Күзе алдың Көксуын тоғырысын.

Биіктердің кезіма ал жоқ екенін,
Білем, білем әр күнін бос өтпеді.
Бағлған жұлдызыңдағы ұлығыр,
Тұлғаларың сан түрлі лос өткен.

Бетегелік, жасалған-ақ, асқан,
Сенем соның шуақтан қойылғанын.
Бақылықта кеткен де сағар шегін,
Жұртының жүректінде, ойындағы.

Болған шақтар тақ тақс – биіктасын,
Уақыт жаңа жатар ек-қарасын.
Кешегі жаңаз өткен шығармасы,
Жаңадан жаңаға ұрын ерге өткен, -
Бір жұлдыз ең Жетісу көгіндегі.

Есімін ел тыңысында, тұр тұлғанда,
Өмірдің өзгерсе де бір күнгі ырыс.
Өзіңе де тағын, бірақ өтпен кезіңе,
Бағындың білегтрінде жұртың бардм.
Ауғаны!

Үшінші орын
Нұсіпбай ӘБДІРАХЫМ

ІЗДЕУДЕ ЕЛІ АРЫСЫН

Келер едің елуге,
Қырыққа да келмедің,
Ағып түстің отыда – белгісі екен оз шенің?.
Іздеп жатыр өзіңді гүлге ораған белдерің,
«Қайда?» – дейді айдыны молдареген көлдерің.

Жастайыңнан жаныңды тыныштыпды бір жалын,
Сондықтан да өзіңді ұмыта алмай жүр қауым.
Батыржан-ау, бағына неге сонда асықтың,
Жер іңсінде жарықтап неге жүре гұрмалың?

Өмір кейде осылай – қиыстыра тар мекен,
Талай-талай жақсы мен жайсыздарды
алды өтем.
Жаныңат өлке жолдарың кең шарлаудың
Іздерің
Қай ауыл мен қаланың көшесінде қалды екен?..

Адаммекен ісі бір адам болар кісінің,
Ерте жандың осы бір аяқсатты түсінің.

Өрбір ұлан өзіңді ұлғі тұтар
Мектепте
Қобызында көңіл оттай басылатын ауспен.

Үміт арткан азамат болып өстің ел ішер,
Сенбейікшы отызда қайтып деле кеш кер.
Қай кезде де еңселі сұлғынтып өмір
Елге, жерге сенерсіз сіберсіз ғ ғ.

Қай азамат тұлғасе бір армансыз ғ ғ дер?
Отыз үшке басқанын өтті тағай ғ ғ.
Түні астанға көп қарап отырғ ғ
Өзің де
Туған елдің көңіне жұдық болып өтті ме?

Жыр арнадым өзіңе тебіренш ғ ғ,
Елді түсің мәңгіге бастайтұғын жалғанық.
Ақ тілектің рухына – ұйқасың ғ ғ,
Жүрсің бақт тұлғаға сағынғың ғ ғ.

Ұшінші орын
Ерғазы МАНАПҰЛЫ

Орда бұзған оғлан

Бұл фәнге кім келіп, кім кетпеген,
Сонда да жақсы, жаман үлгілестен.
Ел өзінің жүрегіне жақсан жақты,
Кастерсоп есіне алған құрметпенен.

Болса да басқаруға қонақ мейлі,
Ұлтынан белгсіз жаңды қарқ дейді.
Алғабастың ұланын сыңыққа халық,
Мәрт ед, ер ед деп дәріптейді.

Халық қамы есепін арманынан,
Келте тағлар айырлы ардағымнан.
Батырған жарық жұлдыз аспандағы,
Жасындай ағып өткен жалғанынан.

Жағымпаздың әмес, хіл жанбас бағы,
Еңіткен жақсының бар алдастыны.
Арым атаңа Қарымбай әулие ед,
Он екі ата Жалайыр Аидастың.

Текті ед, терең ед, білгір ед,
Тұлғасы тау шыңындес күн-жүрегі.
Сондықтан жұрты есіркеп жатыр ұлын,
Себебі тірісінде-ақ үлгілі ед.

Такыр жерге жайсалып өне мс күт,
Сенім барда мәңгілік сөне мс үміт.
«Жақсының аты өлмейді» дейді халық,
Батырғандай ұлдарын өнеге ғып.

АМАНАТ

Бақ құшы, бақыт құшы, намыс құшы,
Сананы талай сапқа шабыстырып.
Өтеді ғұмырын да бір басыңа,
Жақсылық-жамандықты жарастырып.
Өмірдің беретін де, алары бар,
Жүрген жан кезіне қалмақ алыстың ұғып.

Тұрғанда жігермде от, бойда қанным,
Мәңгі жоқ жұмақ жайын ойлағамын.
Келешек күндерімде болқым мен де,
Аз шаштырып Алашқа гойлағанмын.
Ақ шашпырып Алашқа гойлағанмын:
Ақылым мәлекбатын жүрегінің,
Түсінер сонда жұрым жоймағанын.

Мәңгі жолдас, сырласы болға білсің,
Баланың да, жастың да, көрінің де.
Қуаныштың жұртымен бірге болсың,
Оңсың арай шашылайды таңы мүлде.

Екіншісі, қадірлеу ең мұратын,
Ең үшін арнасын бар қуатын.
Кезі барда көңіргісің, былай шығып,
Үлгі етпесін әдетті сен қыағын.
Көрсеқызар, майдақысың, екібетпен,
Осы мінез адамды тоздырғатын.

Дұрыс өмір кешкенда бақ белес,
Қадіріңді қадырлар ұйықтың өлеп.
Өзгеқада бәсі өмірде өткенде жан,
Алаға емес, жан биікте емес.
Таласқа ауыр осының тірлілікте,
Мұратсызның ұтұмы тәсті емес.

Үшіншісі, білімнен талақпасың,
Білім ғана сүйрейді тарих тасын.
Кеп өмірдің барлық қызығынан,
Бір өмірдің ұстамай анық басын,
Жолай келіген киындық-жеңілдікті,
Ақылдардың көлемін анықтасын.

Отырған жоқ қанын да қызып бүгін,
Өзің үміт отымен қызықтырдың.
Осы менің тілегім сенен айтқан,
Жүрегімнің жұр қылып сызып сырын.
Өзім сенген өмірдің шындықтарын,
Сендірге айтып кетуге тиістімін.

Ынталандыру
Нұрила БЕКТЕМІРОВА

Көктем құсы

Хатпын да, басы да болдың жастарға,
Тәшу тәнпай ойладым көп мәстарда.
Жетісудың желбретқан жалауын,
Баладым сен Ғани менен Сәттарға.

Сансыз еді досың да, жаныңырын,
Сергел де, көрді болдың тамашың.
Жас үрпаққа, болашаққа жол сөттең,
Жазып едің, ер көңілге сына жазып.

Тірі болсаң ғаң бастап жүруғ ең,
Арманыңды бізге шығға тіпір ең.
Қазақтың намысын көтерін қоп,
Ынтымақ Алатауды тірер ең.

Алау ед, шоқ жалын жүрегің,
Бір өмірдің, бір ғұлғатың күні ед.
Қанға-сөзің бізбек қанат қаққан,
Адамдықтың, ақылықтың жүні ед.

Қаймақталып қиындықтан, сәбептен,
Адамын болды әділ ісіңе терістен.
Батырғандай ел бақасын, ер данасын,
Таба алмай жүрмін ешқ жер-көктен.

Тіршілікте кімнің болдк бағасын,
Тек шіңнен жарын ымқкан ларасын.
Сатылмай кеп, дос-жарының,
Батырған деп атады баласпын.

Ұмыткан жоқ, есімін ел есінде,
Өр бір жастың жүрегінде, өрсінде.

Жалындаған өмірің үлғ-өнеге,
Мұрағаттың сақтаулы сөресінде.

Өтпеп, аттең өзіңің ғаң кешіле.
Отыз үш жыл жанып өттің өмірде.
Халық берген мұрағат, құрметпен,
Бейнең тұр туған елдің төрінде.

Өзің ғаң естілмейді өңірде,
Күйің қалды дарқан дала желінде.
Батырған деген қасиетті есімнің,
Жазылып тұр, туған елдің кеңінде

Ойлай берсем, қайғы мәңгей кетеді,
Жұдырық жанған жігіт едің, епжеті.
Кім ойлаған Батырғанның,
Қара жер болады деп төсегі?!

* * *

Көктем құсы бір ұшып кетсеп бе,
Кеміп жүр ме оқы өңірді елесің де
Ісің қалды, ғаң қалды өмірде,
Туған жердің тәсілде, белесінде.

Есімің заманның жүр қашінде.
Есімің жарысқың жүдеспеде.
Көктегі ынтай қалған ақыз бейіпе,
Тегінді ғаңғ болып жүр кешіпде.

Тұлғаң бүтін, ерекше дара шың,
Ұлқаң ғаңдар жалынды жарқыра.
Бір тұлғ ұл, асқақ – Батырған.
Құшқын құшқ биіктен барасың.

Жұмыс істеуге қабілетсіз деп танылған Ә.Ә. Ахметов, Ә.Ә. Ахметова, Ә.Ә. Ахметов, Ә.Ә. Ахметова, Ә.Ә. Ахметов, Ә.Ә. Ахметова,

Сөз – маржан

"Жетісудың" этнографиялық-танымдық бөлімі

Даналық

Сұм қартайса соны болады.

Сұм сынап отырып шымшиды.

Сұм байыса үйі тар,
Қатыны кәр болып көрінеді.

Жалдас болма құға,
Басың қалар ұға.

Су тоқтаса тоқтар, сұм тоқтамас.

Қолы қу табады, шұқанақты су табады.

Үндеместе үйдей пәле бар,
Екі ұртында жала бар.

Мұсылмандық белгісі

Хадистерге қосымша

Намыс – адам мінез-құлқының ажарлы, мақтаулы тұстарын аша түсіп, оны Алла тағала мақұл көрмеген істерден үнемі сақтайды. Ғұламалардың айтуынша адам екі нәрсеге ұқсайды. Біріншісі – ақыл иесі болғаны үшін әуелі пері-штеге ұқсайды. Сол себептен де ол ілім-білімге бейім. Екіншісі – нәпсі иесі болуы себепті хайуанға ұқсас. Солай болған соң да ол жеп-ішуге және басқа да құмарлыққа ден қояды. Олай болса, ақылды адам өзінің періштеге ұқсас қасиеттерін бағалай отырып, хайуанға ұқсас жақтарына тыйым сала білуі лазым.

Бәйіт

Періштелік бар сенде, хайуандық та бар тағы,
Соңғысынан баз кешсең, абыройың артады.

Нәпсіге бой алдырған адам адал мен харамның парқын ажыратудан қалады. Нәпсі жеңгенде өзін өзі ұстай алмайтын себебі де содан. Ал намыс – адамды нәпсіқұмарлыққа жібермей, тұла бойын харам харакеттен сақтайтын таза, пәкиза қасиет.

Бата

Ә, құдай, жаратқан,
Қалдыра көрме санаттан.
Тілегімді қабыл ет,
Ізденем әділет.
Қалшылдаған қансыдан сақта,
Арсылдаған арсыздан сақта.
Телі-тентек, тексізден сақта.
Еңбек білмес епсіздан сақта,
Сөзге көнбес есерден сақта.

Даусыз дерт пен кесе[illegible]ден сақта,
Өнеші толмас обырдан сақта,
Лауазымды содырдан сақта.
Жарыстан қалмас тобырдан сақта,
Сөзінде тұрмас сыртқы[illegible]дан сақта.
Қызыққа тоймас бұ[illegible]ктан сақта,
Таршылық пен жоқтықтан сақта.
Тәубесі жоқ тоқтықтан сақта,
Айрандай ұйыған халықтан сақта,
Әумин!

Киесі сақтап жүр

Бір отырыста Жетес биден «Кімнің ажалы кімнен, неден? – деп сұрапты.

Сонда Жетес би:

–Басқаларыңды қайдам, осында отырған үш болыс таяққа жығылып қайтыс болады, – депті.

– Астапыралла! – деп жағасын ұстапты бір ақсақал. – Олар кімдер екен?

Сонда Жетес баба жан-жағына қарап тұрып:

– Біреуі – мынау отырған Төртқара болысы. Екіншісі – мынау Шолан болыс немесе оның ағасы Есенаман.

Үшіншісі – мына менің қасымда отырған Шаманның Мырзағұлы, – депті.

Қымызға қызара бөртіп алған ағасы Есенаманның ажалы Сарыдан емес еді.

Бұл – өз алдына бөлек әңгіме. Жетес бидің «Шолан болыс, не оның ағасы Есенаман сойылдан жығылады», – деп болжауының мәнісі осы. Бұл – екі.

Енді, үшіншісі, Мырзағұл болыска келейік: Шаманның Мырзағұлы 18 жасынан Қызай еліне болыс боп сайланады. Ол ақкөңіл, кеңпейіл, дастарканды екен. Еліне жағып, ұзақ жыл болыс болып тұрады.

Бір ақсақал қартайып қалған Жетес биге:

– Жетеке, сіздің алғашқы екі болжамыңыз келді, ал Мырзағұлға келгенде жаңылдыңыз ғой, – депті. Сонда Жетес би: – Жоқ, мен жаңылмасам керек. «Дастарқан киесі» деген болады. Мырзағұлдың пейілі кең, дастарқаны мол. Таныса да, танымаса да әрі өткен, бері өткенді үйіне түсіріп, ас-су беріп, сыйлап жібереді. Оны осы кең пейілі, дастарқан киесі сақтап жүр. Дәм-тұзы тауысылғанда ол да жөнейді. Бұл жалғанда мәңгілік өмір жоқ. Бәрі өткінші дүние ғой, – депті.

Жетес би айтқандай, Мырзағұл да ұтылған бір дау үстінде сонадан жығылып, түрмеге түсіп, содан қайтыс болып кетеді.

Баласы мен Батақтың,
атым – Сары,
Дейтұғын «Сары, Сары»
жұрттың бәрі.
Мырзағұл шырақ алып
түсті соңға,
Оның да мендей
болсын
балалары,
– дейтін әні елден-елге тарап кеткен сол Сары салға бұрынғы өшігіп жүрген Шолан мен Мырзағұл «Есенаманның өлімі Сарыдан болды» деп жала жауып, солдат шақыртып, Ырғыз түрмесіне жаптырады. Расында, Есенаманның ажалы Сарыдан емес еді.

Дүние фәни

Суалмайтын суат жоқ,
Тартылмайтын бұлақ жоқ.
Тамыры суда болса да,
Уақытысы жеткенде,
Құрамайтын құрақ жоқ.
Дүние деген фәни бұл,
Панасы жоқ, тұрақ жоқ.
Баласы жоқта мият жоқ,
Бәрінен де сол қиын,
Түнде жанған шырақ жоқ.
Артта калған тұяқ жоқ,
Шүкіршілік етіңіз...

ӘЙТЕКЕ БИ.

Күлкі қайдан болады?

Хас батырда ұйқы жоқ,
Хас сұлуда күлкі жоқ.
Күлкі қайдан болады,
Үйінде тұлдыр мүлкі жоқ.
Тамағынан жақын жоқ,
Мамада атың болмаса.
Еркегінде такым жоқ,
Серікке сенсең сенімсіз,
Шын көңілде салқын жоқ.
Өзі қатты сарандардың,
Ешкімге айтар назы болмас.
Келіні кей кемпір-шалдың,
Көрер күні, жазы болмас.
Жекжат берер бекер пұлдың,
Көбі менен азы болмас.
Құлақ жарар шәнкіл әуен,
Тыңдағандай сазы болмас.
Ұрыс көрген ұл мен қыздың,
Мінезінің мәні болмас.
Еттің бәрі жал болмайды,
Бар сөз білген сал болмайды.
Күйгелектің тез күні өтер,
Ол картайып шал болмайды.
Жапырақ жайған қызыл мия,
Саялайтын тал болмайды.
Қара көже күбідегі,
Ас болады, бал болмайды.
Түйе түлік шыдамы мол,
Бір шөккен сон мал болмайды.
Наукас билеп кеткеннен сон,
Шал-шауқанда ал болмайды.
Тұрған іркіт тамақ қырнар,
Тамақ болар, мән болмайды.
Ақылы аскан зейінді ұл,
Басына іс түссе баттан,
Тәсіл табар, дал болмайды.

ЕЛ БАСШЫС ҚАЛМАС

Абылай хан жоңғар шапқы[illegible]ларымен соғысып жүргенде[illegible]сегіз жасар Жәнібек жауды ар[illegible]нан қуа жөнеледі. Келсе, қазақ бытырап, аты барлыққан Абылаға жаулар жақындап қалған ек[illegible] Жәнібек атынан түсіп, астында көк дөненін ханға көлденең тарт[illegible]ды.

– Қарағым-ай, өзің қайтесің? дейді Абылай.

– Сіз қолға түссеңіз, ел басшы сыз қалар. Мен қолға түссем қазақтың бір әйелі ұл табар, – дейді жігіт.

Абылай тың атты мініп, құтылып кетеді. Бір қалмақтың атын аударып мініп, қоршаудан Жәнібек те аман шығады.

– Бала, ат бергеніңнен сөз бергенің асты ғой, осы жолғы олжаның басы сенікі. Кәне, менен бір қалағаныңды алшы? – депті хан Жәнібекті ұрыстан кейін тауып алып.

Абылай екі айтқанда үндемей, үшінші айтқанда Жәнібек:

– Тақсыр бір басыма жетерлік дәулетім бар, оң тізеңізден орын берсеңіз болады, – дейді.

ҚОТЫРЫҢДЫ ҚАЙТЫП АЛ

Есей жолаушылап келе жатса, алдынан бір жалшы шығыпты.

– Бұған келгенің мұндай жақсы болар ма? Мынау байдан сәлем сұрап келіп ем, әңкей қотыр ешкісін көгендетіп отыр. Есей би ол байдың үйіне бұрылмастан көген басына барыпты. Қараса, он шақты қотыр ешкі көгендеулі тұр дейді. «Аттан түсіңіз, қонақ болыңыз» деген әлгі байға: «Мен сағаң қонақ болмаймын: әуелі анау қойшыңа саусын бер, саусын берсең, сауын бер, қотырыңды қайтып ал, өзің емдеп жазып ал!» депті де, жүріп кетіпті.

КӨЛ ҮЙРЕКСІ БОЛМАЙДЫ

Қараменде жас кезінде Абылай хан билерінің отын жағып, шайын қайнатып беріп жүреді екен. Бір күні Абылай ханның жеті би бас қосып, жас әйел мен жігіттің арасындағы дауды қарауға отырады. Билер жігіт пен келіншекті жазаға бұйырады. Осы жазаны тыңдап, шай әзірлеп жүрген Қараменде оған риза болмайды да:

– Маған бір ауыз сөз айтуға бола ма екен? Сонда бір би тұрып:

– Саған сөздің керегі не? Алдыңдағы шайды жөндеп қайнат! – дейді.

– Екінші би: Сөйлесін. «Асыл – тастан, ақыл – жастан» деген. Тыңдап көрейік, – дейді. Сонда Қараменде бала:

– Ел ұрыссыз болмайды, тау бүркітсіз болмайды. Көл үйрексіз болмайды, к... ойнассыз болмайды. Қылышты қынабында көрмесе бәрі бекер. Екі жасты өлімге қиып, күнәһар болар жайым жоқ, мені тыңдасаңыздар, бұл екеуінде кінә жоқ, азаттық беріңдер, – деп кесім айтыпты. Билер Қараменде баланың бұл сөзін мақұлдап, жігіт пен келіншекті жазадан құтқарыпты. Осыдан былай Қараменде белгілі билер санатына қосылып, талай кесімді, шешімді билікті басынан өткеріпті.

Екінші өзен

Жетісу жерінде жеті өзен бар. Ал мен оған тағы бірін қосқым келеді.
Елімізде өркен жайған дәл осы,
Бақыт-байлық, ырыс тұнған, бар оты.
Жетісуда жеті өзен бар, эрине,
Сегізінші, ол «Жетісу» газеті.

Айта салған әңгіме емес жай, мұны,
Көңілімнің көтеріңкі айдыны.
Жеті өзен көркі болса елімнің,
Ал «Жетісу» рухани байлығы.

Ағысы оның басқалардан өзгеше,
Арнасы да, суы да жоқ ендеше.
Қалай оны өзен деуге болады?
Бір сипаты сол тұлғаға келмесе.
Бірақ, мына ақиқатты ойлайық,
Нағыз адам бола алмайды әрбір жан,
Ойға азық, рухқа нәр бермесе.

Әр нәрсенің өзіне сай вәркы бар,
Керек болса кезіккен жан қалқып ал.
Батырлығын бабалардың,
Даналығын шешендердің,
Соғыс салған жараны да,
Елдің байлық, ырысы да, салты бар.
Өсер елдің өнегін айтатын,
Ел бақытты, міне, осындай
тоқсандағы қарты бар.
Сондықтан да «Жетісуды»
өзен деуге қақым бар.

Жаңа тыныс, ойға – азық, өрелім,
Жігерімді шыныдыққа бөледің.
Балалыққа бой алдырған кезімде,
Бағытымды даналыққа түзедің.
Егер қандай биіктерге шықсам мен,
«Жетісудың» арқасында дер едім.
Сенің тілің, сенің үнің талмайды,
Мәңгілікке сегізінші өзенім!!

Қажет АҢДАС.

«Жетісу» газетінің ұжымы биылғы Қазақстан халқы бірлігі мерекесін осылай қарсы алды.

Жетісу

Мұра

Jetisu2002@mail.ru

Жетісу

Дүние фәни

Суалмайтын суат жоқ,
Тартылмайтын бұлақ жоқ.
Тамыры суда болса да,
Уақытысы жеткенде,
Құрамайтын құрақ жоқ.
Дүние деген фәни бұл,
Панасы жоқ, тұрақ жоқ.
Баласы жоқта мият жоқ,
Бәрінен де сол қиын,
Түнде жанған шырақ жоқ.
Артта калған тұяқ жоқ,
Шүкіршілік етіңіз...

ӘЙТЕКЕ БИ.

Күлкі қайдан болады?

Хас батырда ұйқы жоқ,
Хас сұлуда күлкі жоқ.
Күлкі қайдан болады,
Үйінде тұлдыр мүлкі жоқ.
Тамағынан жақын жоқ,
Мамада атың болмаса.
Еркегінде такым жоқ,
Серікке сенсең сенімсіз,
Шын көңілде салқын жоқ.
Өзі қатты сарандардың,
Ешкімге айтар назы болмас.
Келіні кей кемпір-шалдың,
Көрер күні, жазы болмас.
Жекжат берер бекер пұлдың,
Көбі менен азы болмас.
Құлақ жарар шәнкіл әуен,
Тыңдағандай сазы болмас.
Ұрыс көрген ұл мен қыздың,
Мінезінің мәні болмас.
Еттің бәрі жал болмайды,
Бар сөз білген сал болмайды.
Күйгелектің тез күні өтер,
Ол картайып шал болмайды.
Жапырақ жайған қызыл мия,
Саялайтын тал болмайды.
Қара көже күбідегі,
Ас болады, бал болмайды.
Түйе түлік шыдамы мол,
Бір шөккен сон мал болмайды.
Наукас билеп кеткеннен сон,
Шал-шауқанда ал болмайды.
Тұрған іркіт тамақ қырнар,
Тамақ болар, мән болмайды.
Ақылы аскан зейінді ұл,
Басына іс түссе баттан,
Басына іс түссе баттан,
Тәсіл табар, дал болмайды.

ЕЛ БАСШЫС ҚАЛМАС

Абылай хан жоңғар шапқы[illegible]ларымен соғысып жүргенде[illegible]сегіз жасар Жәнібек жауды ар[illegible]нан қуа жөнеледі. Келсе, қазақ бытырап, аты барлыққан Абылаға жаулар жақындап қалған ек[illegible] Жәнібек атынан түсіп, астында көк дөненін ханға көлденең тарт[illegible]ды.

– Қарағым-ай, өзің қайтесің? дейді Абылай.

– Сіз қолға түссеңіз, ел басшы сыз қалар. Мен қолға түссем қазақтың бір әйелі ұл табар, – дейді жігіт.

Абылай тың атты мініп, құтылып кетеді. Бір қалмақтың атын аударып мініп, қоршаудан Жәнібек те аман шығады.

– Бала, ат бергеніңнен сөз бергенің асты ғой, осы жолғы олжаның басы сенікі. Кәне, менен бір қалағаныңды алшы? – депті хан Жәнібекті ұрыстан кейін тауып алып.

Абылай екі айтқанда үндемей, үшінші айтқанда Жәнібек:

– Тақсыр бір басыма жетерлік дәулетім бар, оң тізеңізден орын берсеңіз болады, – дейді.

ҚОТЫРЫҢДЫ ҚАЙТЫП АЛ

Есей жолаушылап келе жатса, алдынан бір жалшы шығыпты.

– Бұған келгенің мұндай жақсы болар ма? Мынау байдан сәлем сұрап келіп ем, әңкей қотыр ешкісін көгендетіп отыр. Есей би ол байдың үйіне бұрылмастан көген басына барыпты. Қараса, он шақты қотыр ешкі көгендеулі тұр дейді. «Аттан түсіңіз, қонақ болыңыз» деген әлгі байға: «Мен сағаң қонақ болмаймын: әуелі анау қойшыңа саусын бер, саусын берсең, сауын бер, қотырыңды қайтып ал, өзің емдеп жазып ал!» депті де, жүріп кетіпті.

КӨЛ ҮЙРЕКСІ БОЛМАЙДЫ

Қараменде жас кезінде Абылай хан билерінің отын жағып, шайын қайнатып беріп жүреді екен. Бір күні Абылай ханның жеті би бас қосып, жас әйел мен жігіттің арасындағы дауды қарауға отырады. Билер жігіт пен келіншекті жазаға бұйырады. Осы жазаны тыңдап, шай әзірлеп жүрген Қараменде оған риза болмайды да:

– Маған бір ауыз сөз айтуға бола ма екен? Сонда бір би тұрып:

– Саған сөздің керегі не? Алдыңдағы шайды жөндеп қайнат! – дейді.

– Екінші би: Сөйлесін. «Асыл – тастан, ақыл – жастан» деген. Тыңдап көрейік, – дейді. Сонда Қараменде бала:

– Ел ұрыссыз болмайды, тау бүркітсіз болмайды. Көл үйрексіз болмайды, к... ойнассыз болмайды. Қылышты қынабында көрмесе бәрі бекер. Екі жасты өлімге қиып, күнәһар болар жайым жоқ, мені тыңдасаңыздар, бұл екеуінде кінә жоқ, азаттық беріңдер, – деп кесім айтыпты. Билер Қараменде баланың бұл сөзін мақұлдап, жігіт пен келіншекті жазадан құтқарыпты. Осыдан былай Қараменде белгілі билер санатына қосылып, талай кесімді, шешімді билікті басынан өткеріпті.

Нөмірдің идеясы Жанкүміс ЖӘМЕҢКЕНІКІ
Дизайны Гауһар ДҮЙСЕНБАЕВАНІКІ
Нөмірдің суреттерін түсірген Жұмабай МҰСАБЕКОВ

МЕНШІК ИЕСІ: Алматы облыстық "Жетісу" газеті шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны. ҚҰРЫЛТАЙШЫ: Алматы облысының әкімі

Бас редактор
Жақыпжан
НҰРГОЖАЕВ

ГАЗЕТ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ, АҚПАРАТ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ КЕЛІСІМ МИНИСТРЛІГІНДЕ 2002 ЖЫЛҒЫ 16 ҚАЗАНДА ТІРКЕЛІП, N3322-Г КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН.

БІЗДІҢ МЕКЕНЖАЙЫМЫЗ:
Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, 2-қабат

Жетісу
e-mail:Jetisu2002@mail.ru

"Жетісу" газетінің компьютер орталығында теріліп, беттеледі.
Газет аптасына үш рет — сейсенбі, бейсенбі, сенбі күндері шығады.
Суреттердің сапасы үшін редакция жауап береді.

Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.
Алты машинкелік беттен асатын материалдар қабылданбайды.
Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үйде, "Алматы — Болашақ" ЖАҚ филиалы "Офсет" баспаханасында басылады.
М. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
П. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Кезекші редакторлар: Жанкүміс ЖӘМЕҢКЕ, Алма ЕСЕНБАЕВА, Нұрбол ӘЛДІБАЕВ, Жұматай ОСПАНОВ.

КӨЛЕМІ — 2 баспа табақ. ТАПСЫРЫС — 882. ТАРАЛЫМЫ — 32809. ИНДЕКСІ — 65469.

Қабылдау бөлмесі және факс — 24-37-11, байланыс телефондары: бас редактордың орынбасарлары — 21-01-90, 24-33-02, жауапты хатшы —24-38-16, экономика және ауылшаруашылығы бөлімі — 24-34-06, саясат және парасат бөлімі — 24-30-57, уақыт және әлеуметтік мәселелер бөлімі — 24-32-43, білім, ғылым және спорт бөлімі — 21-21-55, заң және ақпарат бөлімі — 24-29-82, мәдениет және әдебиет бөлімі — 24-36-07, есеп-қисап бөлімі — 24-35-28. Алматы қаласындағы тілшілер қосыны —79-13-37 (факс), 79-13-86, 79-36-43. Меншікті тілшілердің аудандардағы телефондары: Үшаралда — 2-12-57, Панфиловта — 5-12-21, Райымбекте — 2-22-05, Іледе — 2-19-33. Газет табыс етілмесе — 72-59-01 телефонымен хабарласу керек.

Ұлы Жібек жолы
жаңаша жаңғырады

Қоргас – Жаркент – Алтынемел аралығын алып жатқан, ертеде ел Қаракөкіп деп атаған кең жазиралы ойпатты өңірдің ежелден келе жатқан үлкен сауда орталығы болғаны жұртқа мәлім. Осыдан үш мың жыл бұрын да Қытайдан батысқа беттеген Ұлы Жібек жолының тармақтары Жаркентте тоғысып, Алтынемел асуынан асқан соң оңтүстік батыс пен солтүстік шығысты бетте тарасқан екен.

Ұлы Жібек жолының бойындағы әртүрлі деректерде айтылатын жүгері сарайлардың қазіргі Панфилов ауданы жұмағындағы Қоргас, Ақтам, Аққозы, Жаркент, Түрген, Қаскелең, Қонырқұлжа елді мекендерінде орналасқандығы. Тағы бір дерек атақты сәнқатшы Шоқан Уәлиханов 1856 жылғы Құлжа сапарынан да осы айтылатын үлкен сауда орталықтары туралы деректер жинастырып, соңғы кезде Қаскелең, Жаркент, Бұқар жыраулардың саудаласып, қымыз тұрғанды туралы айтып, жаңа кездерды. Тағы мысал іздесек, Жаркент мешіті көрікті-сәулет мұрағайында сақталған ертедегі осы қалдағы базар саудасын бейнелейтін оқиғаны жүз жыл бұрын түсірген фотосуреттер, графикалық бейнелер мен ел аузында айтылып жүрген Жаркент жәрмеңкесі туралы сан түрлі әңгімелер қолымызға келеді. Бұл орталықтар екі ел арасындағы сауда-экономикалық байланыстың бұрын ешбір мемлекетте болмаған биік дәрежеге көтерілгін дәуірі.

ҚР Индустрия және сауда министрлігінің қарастыруынша 100 шақты мемлекетке импортқа және экспортқа шығатын тауар түрлерінің көлемі өсіп, 4000 жуық кәсіпорын жұмыс істейді. Мұндағы ірі кәсіпорындардың 70 пайызы өңдеуші өнеркәсіпке тиесілі. Сонымен қатар, Қытай Халық Республикасының Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданы мен Қазақстанның Алматы облысы арасында 1992 жылы 4 шілдеден бастап 2005 жылғы 1 қаңтарға дейін 1 миллиард 200 миллион АҚШ доллары көлемінде тауар айналымы болған. Бұл көрсеткіш Қытай мен Қазақстан арасындағы жалпы тауар айналымының 40 пайызын құрайды. Бұл мәліметтер Қытай Халық Республикасының Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданының Сауда-экономикалық ынтымақтастық департаментінің мәліметтері.

Ал, «Енді мұнда не жасалады, қандай тіршілік болады, өз елімізге не береді?» деген заңды сауал туындайды. Осы орайда, орташа басымдылықтағы мен мамандарымыз алған мәліметтерімізді оқырманға шамамызың жеткенінше жүбеліп жеткізуге ұмтық болмас.

Мемлекеттік ірі жобаның жүзеге асуы қоластық қарауы қажет ететіні сөзсіз. Орталық құрылған жылы республикалық бюджеттен 200 000,0 мың теңге, келесі 2006 жылы 1100 000,0 мың теңге бөлінген. «Қоргас» шекара маңындағы ынтымақтастық халықаралық орталығы АК-ға 1300 000,0 мың теңгенің акциясы құйылды. АҚ-ның жарғылық қор қаржысы, жобаны жүзеге асыруға бағытталып, жер жағдайын зерттеу, орналастыруға, құрылыс-монтаж жұмыстарына, жобаларды мемлекеттік сараптаудан өткізуге, тағы басқа да бастапқы аткарылуға тиіс шараларға жұмсалады. Өткен жылдың бірінші қаңтарына дейінгі жағдайда өңдірістік бағдарлама бойынша 1098214,9 мың теңге игерілді, яғни жоспар 104 пайызы орындалды.

Бұл қаржыға бұлшық ерген экономикалық айық аумағына инфрақұрылым негіздері қаланды. Атап айтсақ, 3 жұмсу қыдыны бұрғыланды. Жалпы 10 шақырымды құрайтын жұмсу құбырларын жасалды. Көрші қоныс Алматы облысынан Қоргас-қа электр желісі тартылып, 4000 киловольт трансформатор қойылды. Су құбырларын әтеуір жыл хлорлау пысаны, 2 су қоймасы жасалды. Орталық территориясы қоршалды. Аумақтық абаттандыру жұмыстары аткарылды. Өткен жылдан бастап Қоргас өзеніне көпір салына бастады. Сонымен бірге шекарамаңындағы бірнеше төсеу-инфрақұрылым кәсіпорын ашылды. Ағын айтсақ, 3 жұмыс орны бұрғыланды. Жалпы 10 шақырымды құрайтын жұмсу құбырларын жасалды. Көрші қоныс Алматы облысынан Қоргас-қа электр желісі тартылып, тағдай, ақы несімен келісімдер жасалып, бөлмеса келмеушілік есепі айырысып, мақсатқа жетеді. Мұның кейін кезеңдегі адамдарды тұлымшықтық-техникалық жетістіктермен таныстыруға мол мүмкіндік туады.

Ең бастысы, елімізден «Шығыс қақпасы» атанған Қоргастан көршілес Алтынемел өткелі арқылы ҚХР-ға өтетін жүк көліктері легімен кезекке тұрып, қабаттасып, «Қоргас шекара маңындағы ынтымақтастық халықаралық орталығына барып қайтуына дейін, кедергісіз сәмі-сәрі жүріп-тұруына мүмкіндік туғызады.

«Қоргас» ерекше экономиялық аймағы кешені бірнеше бөлімдерден тұрады. Мысалы мұнда үлкен транспорт терминалы, сауда кешені, келген адамдар ашық аспан астында шыққан жағдайда арналатын 16 гимараттан тұратын сауда павильондары, 24 қабатты қонақүй, іскер адамдарға арналған 4 қабатты мейманхана, тұрғын үйлер, мектеп, балабақша, басқа да кешуіндер демалатын орындар салынады.

ШОС мемлекеттің құрамындағы мемлекеттердің мәдениеті мен тарихынан кең мағлұмат беретін этнологиялық парк жасалады. Сейтіп, елімізді оңтүстік шығысындағы шекарасы Қоргастағы алғашқы уақытта инфрақұрылымы өте жоғары деңгейдегі әлем назарын өзіне аударатын сән-салтанатты қала пайда болмақ. Мұндай шекаралар арасындағы ерекше экономикалық аймақ әлемнің ешбір елінде жоқ болмаса керек.

Бұл орталықтың құпиясы тауар саудасымен ғана шектелмейді. Бұдан елдің өндіріс орындары ҚХР-да немесе әлемнің кез-келген елінде жасалынған техника, индустрия құрал-жабдықтарын қолымызда келетін бөлшектерін жасап беруге шарттасуға болады. Соз арқылы өз елімізді зауыт, фабрикаларын басқа да өнеркәсіп орындарының халықаралық рынокта "бәсекеге қабілетті" тауарлар өндіруге жол ашылады. Бұл халықаралық еңбек рынокында орнығып, қолымыздан келетін бәсекеге қабілетті тауарларды жасап беруге шарттасуға болады. Соз арқылы өз елімізді зауыт, фабрикаларын басқа да өнеркәсіп орындарының халықаралық рынокта "бәсекеге қабілетті" тауарлар өндіруге жол ашылады. Бұл халықаралық еңбек рынокында орнығып, қолымыздан келетін бөлшектерін

МЕРЕЙ

Қазақстанның кеңестік дәуірінде де, одан кейінгі тәуелсіз ел болып дамып отырған кезінде де елімізді экономикасы мен мәдениетінің ілгерісіне айтарлықтай үлес қосқан азаматтар баршылық. Солардың бірі – Мәмбетбаев Шәймерден Сейітбекұлы.

АЗАМАТ

Шәймерден азамыз үстіміздегі жылдың 15-і қыркүйегінде 75 жасқа толғалы отыр. Осы тұмырлының ішінде Шәкең үлкен өмір мектебінен өтіп, халқы құрметтейтін ел ағаларының қатарына қосылды. Оның туған жері – Қоғалы ауданының Тасты- өзек ауылы. 1951 жылы Қоғалы қазақ орта мектебін бітіріпмен Қазақ мемлекеттік университетінің экономика факультетінде оқуға түсіп, оны 1956 жылы ойдағыдай аяқтағанан соң өзінің еңбек жолын Гвардия ауданы атқару комитетінің жоспарлау бөлімінде аға экономист қызметінен бастады.

Әкесі Сейітбек Мәмбетбайұлы Ұлы Отан соғысынан аман-есен елге оралған соң ауыл мектебінде мұғалім, кейін мектептің директоры болып, «Халық ағарту ісінің үздігі» белгісін омыраулына тақкан адам. Шәймерден ағамыз болса, бала кезінен бастап жеңіске елікпен өлең жазып, домбыра ұстап, өлең айтуға машықтанады. Осы өнермен университет қабырғасында оқуда жүргенінде де жүрт ауызына ілініп, факультеттің қоғамдық жұмысына белсене араласады. Студенттік кештердің ұйытқысы болып, шебер биші атанады. Шәкеңнің қазіргі ән-өнерде де кальсті шалқын билетінін көргеннде хатты таңғалып, таңдайыңды бір қағып қаласың.

Сұлғын бойлы, көп қыра шапты, білімді, келбетті жас жігіт әуелден басшылардың көзіне бірден ілігеді. Гвардия ауданын комсомол комитетінің бірінші хатшысы, одан кейін ауданлық партия комитетінің екінші хатшысы қызметіне сайланады. Осы қызмет барысында аудан экономикасын көтеруде үлкен еңбек сіңіріп жүргенінде Шәкеңнің Ұлы Қаңтардың Комитетінің Жоғары Мектебіне оқуға жібереді. Ол кезде Қаунсіліс Комитетіне партия қызметкерлерін көптеп тарту керек деген мұқтаж бар болатын. Шәкең сол аталған мектепті үздік бітіргеннен соң бірден жоғарғы шет мемлекеттерде қызметке болды.

Алайда, қайда жүрсе де туған жер, атамекені ойынан кетпейтін-ді, елін қатты сағынатын-ды. Сондай бір мезеттерде қолына қалам алып, өзінен еліне деген жұмақ сезімін өлеммен білдіретін. Жер жаннаты атанған Жетісуда туылып, сол жердің әсем табиғатын көріп өскен дарынды азаматтың тіпкен үлгі алуы ғажап емес қой. Көп өлеңдерінің ішінен Шәкеннің сол бір сезім күйлер жүрген кезде туған мекені Күреңбелде арнаған өленін келтіресек де жарап қалар деп ойлаймын.

Ауылы туған мекен Күреңбелім,
Салған жер төсіндей сұлу өрнегім.
Балалық бұлағымның қызығы
өткен
Әлемнің жақсылығын тілер жүрегім.

Қайырмасы:
Бақыт пен бойымның кені
өзіңде,
Аңдаған небір жақсы сөз өзіңе.
Елімнің жүрегіндағы құй жерімде,
Жетіске шегендеген мен өзіңе.

Көп өріс, шалқар қоныс
жерүйымым,
Еңбектен көтерелі ел ынтым.
Сонау сағымдағы тамашалап,
Әнге тұсаң елдер дән үйдым.

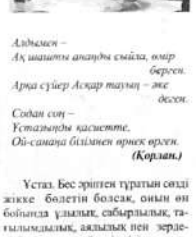
Қайырмасы:
Адамға ұмытқан екен туған мекен,
Жетімдер оны түсел тіл бар ма екен.
Алыстап әр шыққасын
Күреңбел деп,
Ауылым сол әлемді тамұғы ма екен.

Бір күні радиодан сені мен әні Шәймерден Мәмбетбаевтікі деген «Әнім болмаз» деген әлеңді естіп, қатты қуандым. Дереу Шәкеннің үйіне телефон соғып, құттықтағанымыз бар. Сол әнді радиодан жиі болмаса да анда-санда естіп тұрамын. Адамның мұңайғанын шет болмайды деген осы екен ғой.

Қоғамның бастапқы ұясы болып есептелінетін отбасында Отанына, халқына деген сезімде тәрбиеленген Шәкеннің үлкен мәдениеттің көтерілуге үлкен еңбек сіңіріп жүргенінде Шәкеннің Ұлы Қаунсіліс Комитетінің Жоғары Мектебіне оқуға жіберуі. Ол кезде Қаунсіліс Комитетіне партия қызметкерлерін көптеп тарту керек деген мұқтаж бар болатын. Шәкең сол аталған мектепті үздік бітіргеннен соң бірден жоғарғы шет мемлекеттерде қызметке болды.

Алайда, қайда жүрсе де туған жер, атамекені ойынан кетпейтін-ді, елін қатты сағынатын-ды. Сондай бір мезеттерде қолына қалам алып, өзінен еліне деген жұмақ сезімін өлеммен білдіретін. Жер жаннаты атанған Жетісуда туылып, сол жердің әсем табиғатын көріп өскен дарынды азаматтың тіпкен үлгі алуы ғажап емес қой. Көп өлеңдерінің ішінен Шәкеннің сол бір сезім күйлер жүрген кезде туған мекені Күреңбелде арнаған өленін келтіресек де жарап қалар деп ойлаймын.

ҚАЛДЫРҒАН ІЗІН МӘҢГІЛІК

БІЛІМНЕН ӨРНЕК ӨРГЕН

ұстаз Қамаш ӘНУАРБЕККЫЗЫ жайында

Адамзат –
Ақ шапанды анадың емізіп, өмір
берген.
Арқа сүйер Ақтар тауың – жас
дегем.
Содан соң –
Ұстазыңды қастерте.
Ой-санаңа білімнен өрнек өрген.
(Қорлан.)

Ұстаз. Бес әріптен тұратын сөзді жиіне болетін болсақ, оның ой бойында ұялық, сабырлылық, тағылымдылық, адалық пен зерделілік нұры үйіресімділік тапқан. Жүрегі кішкентай кезінен мейірім мен жылылыққа толы жанның бала бойындағы білім мен білектілігін арттыруда алатын орны айрықша. Білім мен тәрбиені ұштастыра білген мұғалім – мектептің айнасы. Ал қолына қалам ұстаған жазушы, әрине тағы танытып, оқушы үйреткен алғашқы ұстаздың еңбегі ерен. Жастайынан берілген білім қандай болса, болашағыңды тәлеңіс-қарымы да солай өрбімек. Өмірін ұстаздыққа ұштастырған Қамаш Оспанқызының бастауын сынып мұғалімі болып жұмыс істеп келе жатқанына отыз жылға таяп қалды.

Отбасының сүтпен кешкісі болған Қамаш мектепті тамамдаған жылы Панфилов ауданындағы Жаркент педагогикалық училищесіне түседі. Оны бітіргеннен соң білімін жетілдіру барысында құжаттарын І. Жансүгіров атындағы педагогикалық институтқа (кәзіргі университет) тапсырып, бірден түсіп кетеді. Институтты бітіргеннен соң Қапшағай ауданы, Талдыбұлақ орта мектебінде жалпы туған ауылында, яғни Көксу ауданы, Талдыты орта мектебінде бастайды. Мұнда үш жылдай істеп, 1991 жылы Талдықорған қаласындағы Б. Жолбарысұлы атындағы №18 орта мектепке орнығады. Содан бері осы мектеп-лицейде бастауыш сынып мұғалімі болып еңбек етіп келеді. Сол жылдары ұшырған алғашқы қорытындыларын өмірден өз жолдарын тауып үлгерді. Бастауыштың мұғалімі болғаны бері төрт бірдей сыныпты білім нәрімен сусындатты. Ал, 2008-2009 оқу жылында мектеп табалдырығын аттаған оқушылары бұл екінші сыныпқа көшіп отыр.

Заман ағымына сай жаңа технологияны меңгере отырып әр сабағын жүйелі түрде өткізуге, балаларға салалы білім нәрін себуде Қамаш Оспанова аянып қалған емес. Оның әр сабағын оқушылары ұйып тыңдап, ұқындарын өзінше жеткізуге тырысады. Алты жастан мектеп табалдырығын аттаған сыныптағы жиырма төрт оқушының әрқайсысының бойына білсем, үйренсем деген қасиеттерді сіңіре білген сыныбы жетекшісіне ата-аналар да дән риза. Олардың әрбірі бастауышқа бастап бала негізі дұрыс қаланса екен дейді. Бұл тұста Қамаш Өнуарбекқызының да аянып қалмағаны анық. Соның нәтижесі болар сыныптағы жоғарма төрт балаңың он екісі жыл сонында мектеп грамотасымен марапатталды. Сынып жетекшісі оқушы бойына білім нәрін сеуіп қана қоймай, олардың қарым-қабілетін ашуға, өнерге баулуға да ерекше деп қойған. Оның бәрі жыл бойына өткізілген әр тәрбие сағатында ерекше анғарылады. Ұлы кеше ғана білім шаңырағын имене аттаған бүлдіршіндер бір сәтте болса да ала қадам басып, жаңа оқу жылында екінші сыныптың табалдырығын аттап отыр. Ал, бастауыш мұғалімдер әлемінен өзіндік орын алып үлгерген Қамаш Оспанова әр бала бойына ұстаздықтың нұрын құя беруді көздейді.

Өте мамандық иелеріне қарағанда ұстаздың өмірі өзгеше. Өйткені олар жұмысынан оралған соң да мектептегі шәкірттеріе үйретер ертеңгі сабағына дайындалып, тіл жарымы ауғанша сөз басында отырады. Себебі, біреуге үйрету үшін өзінің көп білуі керек. Ал оған көңіл бөліп ренжіп жатқан олар жоқ. Өмірдің талабы солдай. Өзіңеуіз еңбектің өтемі – жастардың келешегі солар шынға шыққа – ұстаздың өзі басқатына қол жеткізгені. Ендеше, білім көкжиегіне қол созған әр баланы мейірімге бөлеп, ұстаз шамының жарық болуына өзіндік үлес қосып келе жатқан сыныптың жетекшісіне шәкірт алдындағы мерейінің үстем, еңбегінің елеме берчей демекпіз.

Сарби ҚАСЫМБЕККЫЗЫ.

ЖЫР ДӘПТЕРІНЕН

ӘБУ АТА ӘЛЕМІ

(Жыр-толғау)

Әкесінің жыр бастайын әзелден бір,
Шежірейін жан-жағына газелдеп дүр.
Түсінен жолбарысын ұйықтағандағы,
Сыйлаған: Әбу ерге жаз енді жыр.

Әбуәлі бар ма екен аттаған адам,
Жүзінен мұсылманша хат қараған.
Өмірден өткен тәза мұбарак боп,
Надағын бермеген ол жатқа жадан.

Әбуәл жатқан көмбе, бір көп дер ем,
Құдайның сүрелері білген терең.
Хикмаға, қасиетті Қабаға барған,
Әр түрлі, өнегемен үлгі ең дер ем.

Аллаға иеленіп елеген кіл,
Ақиқатын әлеуметтің жеңген бір.
Әулиедей әрлақты абыз еді,
Арыстар желеген де, жебеген дүр.

Еңбектің, тәрбесі еді қарашадайдан,
Сексенбай тосса-дағы қанша майдан.
Сынғыш, тарамыстай, бұлшық етті,
Ірісіп көрінетін талша бойдан.

Туған ол Шалқардай жер, құм шағылда,
Аңыраған торғауы бел қыр-сағымда.
Қой қозлар, түйін бозлар ауылын ол,
Есіп алып айтуды еді бір шағында.

Содан да өскен шығар алпамыстай,
Жыларға тәтен беріп нар қамыстай.
Сөз түсін тыңдаушар күрсініс,
Сан мәрте алған бәйге ат-намыстай.

Шаңдауын осындайда мол шығар ма,
Көңіл жыр шіліпан болған ол Шұбарда.
Мыңдаған төлді алдырып маржалынан,
Берген ұлы көсіпке, сол құмарға.

Сенемісз жойқын күшке, алапатқа,
Түсіндей ерен еңбек дара хатқа.
Үш орден, медальдары жарқыраған,
Әбекең жеткен сондай марапатқа.

Қашанда қымбатқыз көңіл ері,
Шұбардан шыққан жыпма Еңбек ері.
Әбекең өткен тәза мұбарак боп,
Дарига-ай, шашу шашты-ау жеңгелері.

Бүл жердің қоймалы гой майы шыққан,
Шығарған зор батырын Байысовтай
Жайғанда қойын Әбең, мыңырған көп,
Белдері Жетісудың қайысыпты-ай.

Әбендер Нұрмолдаммен дамдес еді,
Асанов Қасымдармен мәндес еді.
Бошайдай серілерден өткізген күн,
Шерткей шежіре-сыр, ән кешегі.

Жұбайы Күлсін атты бір гажайын,
Алмай әрсіпнна жыр жазайық,
Қолы ашық, дам-тұзы мол, қонақ құткіш,
Осындай абзал жандар жүр азайын.

Ол дағы Пышандардан қалған туяқ,
Жүзінен төгілуші ед ар мен үят.
Әкімжанның әсемі, әнші қызы,
Дүние-ай, өлімге оны қалай қияд.

...Жер-жәннат Жетісуым, тал бесігім,
Әбекең алтындайын қалды есімің.
Артында атты бірдей ізбасарын,
Кең жайып өрісінді алды өсімің.

Әріштей қызың бар гой, ол – тұңғышың,
Райхандай өтті-кетті сол жыл күсын.
Роза мен Бақытгүлің қос меңіндей,
Мұрат пен Маратың-ау мол бір тұсың.

Тараған немерелер, шөберелер,
Жайғандай тебелерге көп әрелер.
Құдайым, аман болсын ұрпақтарың,
Ел тыныш, мамырақай... өре берер.

Жазмыштан озмыш жоқ қой, жалған уақыт,
Дүниеде жарық, көрік қалған бақыт.
Әбең мен Күлекеңнің арманы жоқ,
Жан-жағы самалдаған алуан жаңұт.

Жетісу, Ойжайлауым, бақ мекен жер,
Шалдыған қанша мынау шаттық екен дер.
Кір жуып киіндік кескен аққайғыны,
Армандай ансап өтті Әбекең ер.

Өзі де ең жайлауы еріс-қырдың,
Дарига-ай, Жетісуым тегіс нұрлы.
Ойсаздай, Сарытердей жайлауларда,
Әбендер қой қоздатып ер іс қылды.

Бірінде, ең жайлауым, түн жамылған,
Қой-күзет отырғанда бір дамылдан.
Есік пен төрдей жерде ақ бейне,
Алай тек, қалың жұлдыз түр шалынған.

Жалмаужан мылтығына асыққанды,
Ержүрек қайратын бір тасытқанды.
Қаймықпай қара аюдан Әбекең ер,
Мылтықтың шүріпесін басып қалды...

Сандықтас, Еміл тасы, Төлек терісі,
Сарбастау, Текелінің ебектерді.
Әбекең шығандаған шырқау құстай,
Жаны ұшып, біздем көптен белектерді.

Кетсе де жақсы аганың ізі қалды,
Бейнесі, жарқыраған жүзі қалды.
Артынан жоқтайтұғын Әбендерді,
Тұяғы – ұлы менен қызы қалды.

Бақытжан ТОБАЯҚОВ,
Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі.

Жарқырап жанұт ойлар тұрар мәңгі

Қажет АНДАС.

ҚАЗАҚ ЖЕРІНІҢ ЖҮРЕГІ

Өтті қанша жылдар жылжып,
Атты қанша таң күлкі.
Құлағымнан бір кетпейді,
Сол кездегі жыр-әнің.
Жігерлендіріп берің, жанарға от жандырып,
Өрлеу кезін дәлелдеген шежіреміз – Ақтаңгіз.
Сарыарқаның төсіне кеп тыныс тапты мәңгілік.

Қазақ болып туған соң тұлпарға ұқсап кеш кештік,
Қанымда рет қалжыладық,
Зарға толы әнді естік.
Шұбырынды заман өтті, "Елім-айлап" шетке
астық,
"Желтоқсанның ызғарында" жанарларда қалды
өштік.

Бәрінде де үлгіге тәнір тәуелсіз ел атандық,
Енді сені жау алмайды,
Дау алмайды жанкешті ұлт.

Елдің ырыс-берекесі пейіліне ғажапты,
Бүгінгі ұрпақ өз тарихын басқа жолмен жазады.
Қыран құсты қою байрақка қондырып-ақ
бәйгенен,
Қазақ ел болашаққа қадам басып барады.
Ұлы Астана бас көтерді Сарыарқаның төсінде,
Іргесінде көзін салып жатыр баба мазары.

Бүкіл әлем бүгін бізге таңырқайды таңдана,
Ой-ақ жылда бой түзеді сәулеті асқан мәң қала.
Бізге қарап толғанатын, ойланатын кез жетті,
Иегінің астыменен қарағандар пандана.
Батырлардың, батырының қазақ деген қалықтың,
Деп білген жөн мұның өзін әрбір адам, әр бала.

Ынтымақтың гүлін тігіп жалғанның соң ең ішті,
Күн-күн сайын шалқып-тасып келе жатыр өрісі.
Бұл, әрине, тектен-тегін бола салған іс емес,
Текті әулеттің тегі болған текті ықтың белгісі.

Бірге соғып Акордамен тілегі де жүрегі,
Қазақ ел жанында бір бастамамен түледі.
Бас қалаңың тағанына бір тал кіріпш қойылса,
Қазақстан тарихы да қалыңдайды бір ғұн.

КШЕ МЕКЕН ӘУЛІЕСІ КӨП ЕЛДІҢ

Құлазып жаз,
Құлазып күз,
Құлазып қыс,
Көктемде,
Бар қабырғын тіккенінде кок пен жер.
Ала көңіс таңында бой жастарға,
Әр намысын окшіпген кескенде ер.
Шыңдығыңы шұбатылып ананың,
Мазақтаған, алаңғасты есекем жел.
... Сол дәуірді көрсең осы кекпен кор.

Тірлік үшін, тыным құрып жас табан,
Таласқан бір қорлық көріп баскадан.
Тарығатқа осы дала құт болып,
Бабам қалаң тастаған.

Осы дала,
Ескелі бір толғанып,
Ел-жұртына жер-шегара кескен жер.
Осы дала,
Балалы болып қоқсалдап,
Тұлпарынан тұяк табы өшкен жер.
Осы дала Қабалыса жырауын –
Уа, дәулет, тұлпы дала, ескенді ел,
Құрбы-құрдас ойнап-күліп өскен бел,
Қатпеспің мұң қорласа да құрымай,
Қайта оялы шақырған ошкендер,
...Не көрсең де, міне, осылай көшпен кор. –
Дескен жер.
Осы дала Жолмендедей біртуар,
Алыптардың алып ұлы өскен жер.

Сол дәуірдің бүгін міне тыл өмір,
Гүлге оранып, нұрға шомып түр өмір.
Қызғалдың шашқа тағып үлдарын,
Еменсерген өмір сүреді ұл.
Осы күнің шаттығы да, байлығы,
Бабаларының аманаты біле біл.

Жан бермейтін жосығы жоқ сезімге,
Елтемір дәуір толы ерке үміт.

Ел болған соң тұлпары ерлерің,
Ер менен ел көтерді тегінде.
Нұрмолдалар, Мәдиқұлдар туған жерге,
Тәуелсіздік болмас ед елімде.

Баба салтын жаңа дәлімен жаттадам,
Ерлікшектік, әлжуаздық жат маған.
Ауылы алыс арамдықтың бойымнан,
Аяқтардың кадірінен бақ табам.
Нұрмолдалар дәулеті кең елім,
Баласы боп тұғанына шаттанам.

Енді менің жоқ ешкімдай алаңым,
Болашаққа еркін самған барамын.
Нұрмолдалар көзін ашқан бұлақтың,
Кеңеуі мол қайнарының нәр алдым,
Нұр дегенде бір киелі сыр бар-ау,
Атын қойдым "Нұр"-дан бастап баламның.

ӨЗІҢДІ ӨЗІҢ

Табан тіреп тірліктің сенегіне,
Тұғыры жок күндердің керегі не?
Өкініш не, жок, алде қуаныш па?
Ой жағады көмілген өлеңдерде.
Жақындарын шақырып ұлы қазан,
Қалдырыпты осиет өлеңдерде.

– Қайран күндер қызығы тарқамаған,
Қадірінді білмейді-ау дидар адам.

Менің жеке басымның мұратынан,
Бас көтерді халықтар қанішалған.
Күр сүлдері құлсыз жазар дене,
Қызарынан сескенген қанішама адам.

Жауым менің көп болды досымнан да,
Жүрегіме "Жауық кан" қосылған ба?
Жауқазынды өмірдің өз үйретті,
Оныменен әйтпесе қошым қанша.
"Өзім білік айту" деп есептедім,
Біреулерге тезімнің отырғанда.

Сырын ұғып тарихтың ормектелген,
Басын көстым қауымның бөлшектенген.
Қанша ұлы болсам да бітеді екен,
Жаратқанның ғұмыры өлшеп берген.
Жасырмадық құлия, шығады ойран,
Қабірімді басқаға көрсеткенмен.

Өседі әлі галамат ұрпақтарым,
Сондықтан да жалынып, мұң шақпаймын.
Өне, солар білікке келгенінше,
Мен, өзімдік келеді сыр сақтағым.
Жараспайды, әрине, басқаларға,
Жүрегімнің жалының ұрлатқанын.

Өзіңе иман сыйлаған, тіріге мұң,
Өмір шіркін толыксыз тұр ренің.
Сатқындыққа қашанда жаным қарсы,
Қайсарлықтың қайсыпас күлгі едім.
Бүгін мені өзді деп қайырмандар,
Рухы әр халық бой тіріленін.

Қайғы күнде торламас сезімнідің,
Батыр етер қасірет ез ұлыңды.
...Тағы айтарым көп еді әлі күнді,
Шынысе қаған осылай көзін үлді.

... Иә, ұлылық, осылай өріледі,
Тұлғалайды бәрін де өмір өзі.
Қалақ елі іргесін кеңге жайды,
Осы емес пе Шыңғыстың тірілгені.

ЖАЛҒЫЗДЫҚ

Сен алыстап кетін де, иж арманым,
Сондай бәрі тымышпық таба алмадым.
Өзің жайлы бір сәт те ойланам жок,
Өзің жайлы көбірек алаңдадым.
Несіне тұсіпсеге жағалайды,
Таңір-ай, бұл дәуірдің адамдарын.

Жалынсыз жан емес ем сенімінде,
Жаманға жақсыбұзың ей мені мүлде.
Екуінді ешқи пәктеп табыскандығ,
Елітпей жастық ойдың желігіне.
Бір кездегі сол, балдай тәтті сезім,
Тұрып алды есімде, ерінімде.

Мен ертеңдер білмеймін кім боламын,
Сезінбейтін өмірдің сырғанағын.
Сағын шаттық сыйласам деп жүргенде,
Жас жанымды абайсыз мұңға орадым.

Біз жоғалтқан соз нұрлы сезімдерді,
Қайта айналып гізейік, жүр қарағым.

Жаңа өмір бастайық келші, еркем,
Әр кездегі бақытпың нарқы бөтен.
Шалалықтан жаңына үялмешіп,
Енді ойласам сол күндер артық екен.
Жалғыз өзің отырып қуанғанын,
Бірге күлін жүргенін артық екен.

Жиып-терін бұйырған несібеңді,
Қайта кіккен бақытың есіпгідей.
Әлі талай қуаныш кол бұлғайды,
Бола алсақ өзара кешірімді.
Магаи дегеп сенімнің кнесі атсын,
Мен ұмыта бастасам осы күнді.

КІР ТҮСІРМЕ ЖАНЫМА

Білесің бе? Мәнді өмірдің тартуын,
Адал еңбек, адамдық ар алтынын.
Үрейі көп ұзымдарға үлгімей,
Қасиетіне тіпе бүтін халқының.
Жамандықты жолдас қылсаң сананға,
Тірлігінің болары хақ арты мұң.

Айтар болсам әңгіме көп бұл жайлы,
Көңілімді көмескі ойлар торлайды.
Қатальқты істеп алып соңынан,
Бармақ шайнап өкінгенмен болмайды.
–"Қазақ жасы пашаққа бой бағады"–
Деп айтуға аузым да бармайды.

Атаң да жоқ, әкең де жоқ, елде де,
Есіртікті құмар болдың сен неге?
Басқалардан өзіңді бөлек тұратын,
Күн шуақты өмір керек пендеге.
Амал бар ма кесіріне бұл істің,
Қашца тағдыр қақтарыпты кермеге.

Осыны ойла, осы жайлы бас қатыр,
Теріс жолға бағыт алған жас батыр.
Кездесіпгенмен көпқа бітіп тұратын,
Шешімі жоқ сұрақтары баста тұр.
Осы есепі қылығымсіз, әрине,
"Қазақ" деген тегіпсіз атқа қор.

ТҰҒАНДА ЖҮРЕГІМДЕ ОТ

(Чили ақыны, Нобель сыйлығының иегері Пауло Неруданы оқыған соң)

Жарқырап жанұт ойлар тұрар мәңгі,
Оқыдым "өлім" жайлы шығармаңды.
Мен сені өмір бойы танымаушы ем,
Осылай айта алмасқа ұлы арманды.
Бір күні біз де өлеміз жиып-тастып,
Мақтауды, жазғырушы, жылауларды.

Тұрғанда жігерімде от, бойда қанным,
Мәңі жоқ жұмақ жайын ойламадым.
Келешек күндерімде болам, мен де,
Ат шаптырып алашқа тойларыңның.
Халқымын мақабатын жүргізшінің,
Түсінер сонда жұмақ жоймағанын.

Тірлікті көп сынықпен өрнектелген,
Көз ашқан жемісі мол еңбегіпен.
Қай ауыл, қай тобеде жетер жерім,
Жанкөбіз ең үмітпен өрілеп келем.
Егер содан қуаныш табар болса,
Өлімді өз қолымнан жерлеп берем.

Жүрсе де көп қиялдан жасып басым,
Өмірге мақабаттан аңыпасын.
Аз ғана тірлігімде жиып-терген,
Алайын ақиқаттың ашып басын.
Айта жүр мынау сарап тіршілікке,
Қажетті әкетуге асықпасын.

Жет...

e-mail: Jet...2002@mail.ru

Сенбі, 25 қаңтар, 2008 жыл

ТЕРБЕЛІП ЖАСЫЛ БҰЛТТАЙ ЖАСЫЛ АЙДЫН, АҚ НҰРЫ КӨМКЕРГЕНДЕЙ АСЫЛ АЙДЫН...

Қадырғали Жалайыр атындағы республикалық Мүшәйра мәреге жетті

«Ұш байтерек» Ақтөбемдық қоры мен «Жұлдыз» облыстық жаңрлық және газеті ұлы ұлдағы қазақтың филологиялық, прозалық... ақ кешбасшы ұлт рух... ақиқатының шырағ... ары, қоғам қайраткері, ... ері, ғұлама ғалым әрі белгілі ... мбасы Қадырғали ЖАЛАЙЫР (1530-1605) атындағы республикалық Мүшәйра мәресіне жетті. Мүшәйраның мақсаты Қадырғали Жалайырдың ұлтымыздың рухани байлығына қосқан теңдесі жоқ еңбегін, адам тұлғасын Ел мен Жерге деген шексіз сүйіспеншілігін поэзия құнтымен жан-жақтылы сомдау еді.Сол ділтәуекел нысанында көріне де білді.

Елімізде түкпір-түкпірінен осылау республикалық жыр додасына 45 ыңғырық келіп түсті. Қазылар алқасының ұйғарымымен Мүшәйра қорытындысы төмендегідіше көрініс тапты.

Бас жүлде Әміре ӘРІП

Шығыстың шынары

Батқан күн!
Болмген-ау атырма,
Бабаларым тозаң түспей аттаған.
Тарихтың тұла бойын тербеп ұ...
Асып тас толқын туса жағдай ...

Шындарға шырай берген ...
Асыланың ақтаңдағы ...
Қалалар тоғ құбыла қарасы да,
Бақдині тіпа алмалым тіс құрардай.

Жинғырған жақұт лалы, лағыл, байсың,
Дүние!
Құш жүрген сағымдай-ақ.
Бұлақтың жиын ашқан / бұлақ жатқан,
Бетінді қалай ғана сағынбайсың!

Ұлылық ұйғаған-ау есімінді,
Әлдиін әулеңген бесігінде.
Кемеңгер Қадырғали бұйырғасы,
Бұрынғы мәнің құрмін бетімінде?

Жайсаның жанның жерден сыраап берем,
Жасымнан Жалаңр жолы жырлап келем.

Қадырғали бабамның баласымын

Біршімді Батық МАЖІТ

Ақиқатқа айналған, әрі анығ
Даңқы кемде болғай мәңгілік әлемге.
Үлсын тұлға ғұлама ғұлым тұлға,
Қадырғали Жалайыр бабамызға!

Айбыты ғой тұлғаның, ақылды күш,
Биіктерге жетерді ғасыр бүгін.
Қадырғали Жалайыр өнегесі,
Дәлелдеді қазақтың асылдығын.

Текті ғұлдердің жұрағын терең едің,
Тектілердің сонының өзі ерді.
Қадырғали Жалайыр секілділерің,
Қайраткерлер Алашқа керек еді.

Қиындық балаңы қазақты, елді,
Халқым деген мақсаттың шыбын бер.
Қайсеріктің жолында қарғыпмын,
Келешектің дидарын жақын көрді.

Жол басталы, ұрпақтың қолы басталы,
Ақылдылар мен білгіштер жолдастарым
Бекзаттығы өмсе ле, алаң айтып,
Ойлілігің пұхтасін дәл басқанға.

Қаратаевтың сұлбасы, Қалиаскөзі ле,
Жүрегіңдағымен мәңгілік, ғұлдарымсе ле,
Домбырамен сөйлесеті қабілеттілігі
Ақсұлардың ішінен ең көрнегісің.

Сырдариялы сүйгенің ол, Іленің де,
Бәрің түгел қайдағы жұрғыңыз.
Ерімізбіз арнасында ақыл көбем,
Жетті бүгін ойлағын тілегіне.

Бір Алашқа басқаға бас ұсынған,
Үлгілігіңмен көпке, жұлқын бабам!
Шырағдарлы ақылдың ұрпақтарың
Ақтарылмақ ақылдың ақылдарын.

Қалмақтың бүрайысқа жақ жырдың,
Үлғыр жүзін дүрсіңе ғой ғасырдың.
Ақиқатқа ақылдың шеті жоқ,
Сіз бен бізді жақсыға тәлімдерғын.

Атамекен – жалғасым, жаңашылық
Сіз қалған ғұлы ғұлым ғұлдың.
Қадырғали бабамның ақылдарын
Қайраңда бабамның баласымын!

Қалқаман

Ғабиден ӘРІПҰЛЫ
Сәрсекен ҚАЖЫ

Өлеңімде о, Бабам, тұрсыңдың

Өтер жақсыр сағынсың бұлдырлатқан,
Ұмсыт — жеке сынаптай сырғып жақсы.
Қобзаңның тарихтың жақ жүйелеген,
Үн қалқаған о, бабам , тым жақсыған.

Тым жырлатқа мен сілтің кемел ойын,
Ділмаласың ақтарған тіпті тіршілік.
Ақылтаңдай ақырын сақ ақтың,
Кең болса да бас кетер, тіз кекілеген.

Жебесіңін қанатын жалғе кеңіп,
Үрлем үшін көрнекіліп сен бегілік.
Тоқтаңның жұдырлай мәр шақпасын,
Тереңдік дүние тұрғында дәлелдеген.

Дәлелдеңіз ақылы, ақыл кубеңіз
(Ақылдың ақылдың, ақылдың қыратын)
Жомар, бабам, бас иімді қадірлеген.
«Ақсақалсың» қай-қайы құлақ тұрған.

Қалдық ұрпақ, көп бабам, тұрып-тоқып,
Өте жақсыр-ау тұлғаңа бұлаңдаған.

Екінші орын Ахмет КЕНДІРБЕК

Төртқұл дүние! Кімнен, кімнен қалмаған,
Заман болған арбаған да жалмаған.
Мұнда тілім мұңсыңдықтар ішінен,
Бәйге жеткен бабаларға тән қалам.

Сол бабаларын Қадырғали бірі еді,
Бергенді, данышпанды, әрі еді.
Ондай сұлтан, Сейітхейін кемеңдеп,
Адамдығы, көңіл бергіш тірегі.

Кеңдерде де басына бұлт зорлаған,
Ақылымен тіршілікке жолды ашқан.
Ең атақты Орда Мұхаметінің де,
Уәзірі болған, ғалымы болған сол бабам!

Ақылына ұйып шығыс, орысың,
Ғодуновтың бала... ерге конысын.
Тұрғын үшін ата... ге тарихын,
Бабаларың бас жұ... ұшын.

Шежіре Ата жазғы... ия жасқама.
Тағылған бергі ұ... ешін ұлға да.
Көшпелінің көсе... ішін хан,
Бас жазғы осы ұлы... ға.

Оның шынын парасаттың кешіне,
Төртқұл дейді Жалайырдың тегіне.
Шежіреден тектілік көп ұлы Ата,
Есектіліп бөгі келді бүгін елдің!

ШЕЖІРЕ АТА НЕМЕСЕ АТА ШЕЖІРЕ

Төртқұл дүние! Кімдер келіп кетпеген,
Ақылдылдың заман өткен өткелен.
Менің бабам, шертпартты шорпылы,
Елге барған құс қанаты жетпеген.

Төртқұл дүние! Кімге қонып болмаған,
Ғасырлардың тасыр өткен сонында
Менің бабам, әрі тілге жетте бен,
Жаңғырмадар қалдырыпты толғанып.

Батқазғыр сәйгүлігі Жомарт ИГЕМАЛ

«Қадырғали Жалайыр секілді,
Данышпанның тағылымын жалғастырып...»
Жұматай ЖАҚЫПБАЕВ.

Ғұлама

Ғұламаға не сыйс дана, ақылы,
Ұлы ғұлдардың сан алыпты.
Жалайыр хатқа түсіп,
Тарту болған «Бабырнама»-тұғырлатып.

Ғалым хақ жолында ең озбыр,
Ғұлыптарға болған ең сабыр.
Мәжіну барды ешқылты орын алған,
Оспан Орда ғалымының ғұлдығы.

Ұлылық болмай тек жолдан жоғалмаған,
Ақыл тегін жеткізуге ол ұлдарын
Ғылымның ғұлдарына ұрын қылған.
«Бекіреме» ретінде таныс ғұлы.

Бұл да болса Алашның тұғырлы,
Білімдіне бөлінген ғылым жерлі.
Падишаны Россейдің Федо...
Оны және бойынан жоғ...

Дүние кұшне мың құбы,
Ұмыттайын ғұлы ғұлы.
Қандарын Қасымның бабамын.
Ізбасы: ғалым Году... ғылғанға.

Бұл жалғанның бір қас қағымда,
Білім, бабам, сіз бір қас қағымда.
Жалғанмен ғұлы ғұлы бастырып бәрі?
Оқ жетпеді, ғұлдың қатқа түскен,
Ғұлдығы.

Кұрғын тендеген жоқ, дүние
«Тарихтың ғұлдығы» ғылғаны ғұлы

Ғылғаны ғұлы
Ерлан МАНАПҰЛЫ

ДАЛА ДАНЫШПАНЫ

Ат жалын, Түйе шашын,
Далалық данышпанды.
Халық ұлын ұлы ғұлдарын,
Сыдық ұлын ғұлдарын.

Тарихтан ғұлы... ғұлдың,
Шежіре шертіп-тұлғаң.
Хан мәнін бетпе-ақ қой,
Халқын да ерге-тұлғаң.

Қас батыр маңдаған ақ,
Жасқанбай алыпқаң,
Болмаған қайдан ақыл,
Ғылымның қайнар көзі.

Қамқор жер бүкіл сәлем,
Ар тұлғаң ақылдарың,
Түбі бір тұлғаларың,
Тегі мәң жанның ұлы.

Бабаларын берді ұстап,
Құрсалып керіп ұлық.

Дүбірлі Дешті-қыпшақ,
Ор сенің ішегіңде.

Түйеді жүрегіне
Қалқаның көбіне.
Тамыза ғұлы ғұлдығы,
Ғылымға ғұлы ғұлдығы.

Сөзге дара ақылы
Сенімді қалды көбі,
Қазақтың қарасы ағы,
Жалайыр Қадырғали.

Пейілі мен тілек бірі,
Парасат жақсыға.
Қыр күйлы-ау ғасырлар,
Келеді ғұлы күнге.

Шығыстың шынары

Қадір жақ түскен жарқынға,
Қайсағдақ осы есімнен бір бақ кемсе.

Қорқыттың қосылып ең ғасырына,
Тұра жүз тарта берді Отырыс.
Алтай мен Талас, Сайрам, ең Сібірде,
Ел құрып, ғем беретін ғұлымға.

Отыздың Отыз дегем айын ең екен,
Тоныкөк, Қорқыт-Ахмет-ғұлын на екен?!
Бас алған соң қайтарда Қадырғали,
Ерлікті! Елге оқымы жайып кетем!

Көп сыр бар астарында Тарих тіпті,
Ұғындық ұлық шежіре тұрағында.
Жарық алем ғұлымға ұрған жұрт,
Топ жарған Жалаңр мен жарғақпенде.

Шолпаны Шығыс жұртын аталы да,
Ішінбей ішкен ешкім кетпеңіз.
Жалайыр Атағатқа жақсыққа,
Айналып кетер ме ғұлғаңарына.

Тәңірім пендесіне кесіл бергең,
Бір сырын сағым жалғасын жалмап
Тарихтың арғы атаған ғұлы бабам,
Ғаламды жаттық жеті жоқ сөзгең.

Айналған ғұлы өскен ортаңа...
Қиғайлық, пәрсы , ұлық бедестің де,
Қайнаған қабылғандық қалқыл жүрген,
Бөрінем басіреді тендестің де!

Тербелдің жасқа бұлттай жасыл айдын,
Ізімен ішку тегіс – тасымаймын.
Сыр-сандық сыны кетпес көз тартады,
Ақ нұры көмкергендей асыл Айдын.

Жомена жақұт шаштың кебінгінің,
Тұманлай тарылып бер, сейілді мұң,
«Жомен-ат-тауарихын» – таным шыны,
Мен қазір тіпті болсын пейілдемін.

Дүбірге қалақ тосып алыстағы,
Ермектем орыстардай қласқаның.
Жалықпа жаңа ұрпақтың жақсылығы бек,
Ерінбін ешқашан ешкімнен.

Есенді қайтарамын күйін кімге,
Топтайлай тобы жерде жүрінің бе?!
Өз бабам, жаңа шаңнан шалқығанға,
Тілінде ерең, орыс, түркіти де.

Тұрғын ба, бұл фәниде бақ алмастай,
Келген-кеткен өмірдің көзін астай.
Тәуелсіз жаңа заман тұғын тұрса,
Жарқырап шыға келдің ең алмастай.

Тыпсымын бастай берсің тәжжатырға,
Көрмегем тәлімінде жаңа бар ма?!
Аттай Алаш ардағым деп жақсайды,
Ер бейнем көпшіс емді қазақ бірде.

Тәлімін тұлғы шықтай жас ғұмырға,
Тұғырлы , Түркі жұрты бастың жырға.
Бай түркі, ұлы ғұлыпат Ескертіпті,
Бейтұмар тербелдің де тұғырда!

Үшінші орын Дүбек МҰСАНОВ

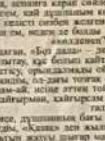

ҚАДЫРҒАЛИ ЖАЛАЙЫРДЫҢ МОНОДОГЫ

Көгілдір көгі сөгілген, ием Қырғалы, қарт бабам,
Аздыңда жауын жасқанып, тағның тежеп тартпаған.
«Қарға ұлығыңе Зыламаңа сауалым ерлік сойы едім.
Тайғақты күнгір ғып болса, ғұлдың көзі артпаған.

Ауыз үлгі бе едім, ұрыстың ерлер тыңдаған,
Бұлғақты ерлік бірі едім, бұлық жетпей сыббаған.
Жағалай жағқан Жайықта жақсының жер кезіп,
Хем жақын жайдың өтінің көлайсын шыңдаған.

Ақылдың ұрын салысып, жауға да жеңбей тыныбаған.
Өкінбін оты өртеді, үстіне көк ошақпын,
«Жер жұлдыз жер бұрынғы ешқа да басын білмедім.
Ажалды қызға бір өзім, күндестің жауға тимедім,
Суғының қамен қақпырын қасына қысқын іздедім.
Құлайы тілім сұрғай жалғы алтын қадасқан,
Ақылдыларын да қайтейін, қызметі қалды жанбастан,
Бағталығын бұлғадан, шұғыштайдың салысқан
Ақылымы қамқа кеп қалды, бір-бірі тегіне болмастан.
Айқай да айқай, дүние-ай, кімге мың бір атқасқан,
«Сарыарқа» ұлық деп едім, Алайлар түбін Шымкент,
Текелінен тұғын Чулқолдың тұрғын жерін-ай шырғадың.
Хан мен Ораз-Мұхамед, Ай болдық бетім, ай мандай
Тұмай да жатып сұладың-ау, тоңғалған қазым мың қарық!
Қара да басы қалған тек, Мұсылай бабам келмеп
Шатырлына Шыңғыстың сұрғанға кірген дессің
Қалқаның бастым қашып, құлын қайран, дүние-ай,
Сауалын мұқтай күйіне залымның Сейтек несіп.
Қалдың да тұғын ерді сүйек, ең де емес кешегі,
Шежіре шерің мен едім, бұлқынып тілің көсеп,
Бейбақты мендей кім тыңдар, бақты қашқан ес сөзің.
Арманда қалған дүниең, жоқтың менің қасқалың,
Шындығын кешіп, шаң жатып едім де тастың Мекеңдің.
Алтын да атаң, мал да өтіп, пендеге ешқ сұрдың,
«Достастық» – дедің барлық, жойте алмадың тас жүзін,
Қайтарды деп, жұртым, болерміп қайтарылған да кетпің!

Үшінші орын Әли ІСҚАҚАЙ

Өсиет сөзі ұлағат

Шыңғыс заман – бұлақпын,
Мерзім ой терең терекпін,
Жалпақ жеттің сыр шертер,
Қадырғали ең жомбал.

Шығанақ қалың жиек ғазақ,
Сағалық дүлір-текпірлі,
Үйлесімді жалын тарихым,
Кетпейді ақтық ешқашан.

Сен тәлір жақын кырғызы,
Ғалымын одақ тұлғалы,
Аталған дана кітаптың,
Бойлерде етті ұрпағы.

Жалықпа кешір ормандар,
Кел-кел ғой ғам сол демеңдер,
Жеңіске жетер ғасырлар,
Ғасырлық ғұлдар ғұлдарын.

Ғұлдығы ғұлы ғұлдың,
Ғұлдығы ғұлы ғұлдың,
Ғұлдығы ғұлы ғұлдың,
Ғұлдығы ғұлы ғұлдың.

Ғұлдығы ғұлы ғұлдың,
Ғұлдығы ғұлы ғұлдың,
Ғұлдығы ғұлы ғұлдың,
Ғұлдығы ғұлы ғұлдың.

АТАМНЫҢ ӨСИЕТІ

Атам марқұм ауылдың басқа баласына айтпаған қатпары қалың тарихтың қызықты хикаяларын тек маған ғана оңғімелеп отыратын, маңызына жүктелген ата аманаты да осы еді.

Үшінші орын Қанат АҢЫС

Өмір бойға тәрбиеп зандылығы,
Әрмен жалпы беред сүйкіті кең.
Бәйк болу үшін де бабаларым,
Ұлағатын бағуге тиістің.

Ерлік емір болса да ой-армаңы,
Атам марқұм, бұл сүйкіл кеңе ғұлдың.
Бүгінгі күн өтпеңіз,
Ел тәлімін,
Қолына алды қазақтың ұлағаты.

Ұмыт болғын тарихы ғұлдың,
Ғұлдың ғұлдың ғұлдың.
Ағайындай шежіре ғұлдың,
Ағайындай шежіре ғұлдың.

Тәрих пен ұлы тарихшы

Ғылымның ғұлдың ғұлдың
Ғұлдың ғұлдың ғұлдың
Ғұлдың ғұлдың ғұлдың
Ғұлдың ғұлдың ғұлдың

Ғұлдың